

САМОСТОЈНА ОДБРАНА

БЕЗ БАНКРОТСТВО ИЛИ ВОЈНА

Разгледувања за Балтикот, Источна Централна Европа,
и членките на Заедницата на Независни Држави

Џин Шарп

со помош на
Брус Џенкинс

Union Trade, 1994

БИБЛИОТЕКА

БАЛКАНСКИ ЦЕНТАР ЗА МИР, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР: Олга Мурцева-Шкарик (претседател), Теодор Херман, Слободанка Марковска, Снежана Адамчевска, Анжела Димовска (секретар)

НАСЛОВ НА ОРИГИНАЛОТ:

SELF-RELIANT DEFENSE

Without Bankruptcy or War

Consideration for the Baltics, East Central Europe,
and members of the Commonwealth of Independent States

by Gene Sharp

with the assistance of

Bruce Jenkins

The Albert Einstein Institution

50 Church Street

Cambridge, MA 02138, 1992

ISBN 1-880813-05-X

Превел од англиски:

Лазар Шкарик

Рецензент:

Трајан Гоцевски

Издавањето на оваа книга финансиски го помогнаа:

OPEN
SOCIETY
INSTITUTE
MACEDONIA

ИНСТИТУТ
ОТВОРЕНО
ОПШТЕСТВО
МАКЕДОНИЈА

СОДРЖИНА

<i>Предговор</i>	v
<i>Благодарности</i>	vii
<i>Предговор кон македонското издание</i>	ix

Глава 1

МОЖЕ ЛИ ДА ПОСТОИ ОДБРАНА ОД ДРУГ ВИД?

Потреба од поефикасна одбрана.....	1
Како не треба да се задоволуваат одбранбените потреби.....	2
Самостојна воена одбрана.....	2
Опасности од зависности од други.....	4
Герилската војна како одбранбена опција.....	4
"Одбранбена одбрана" како опција.....	5
Проблем на внатрешната одбрана: државни удари.....	6
Потреба од поинаков одбранбен систем.....	7
Нови начини на размислување.....	8
Граѓански заснована одбрана.....	9

Глава 2

ДРУГА ИСТОРИЈА

Прототипи на нова одбранбена политика.....	11
Германија во 1920.....	13
Франција во 1961.....	14
Германија во 1923.....	15
Чехословачка во 1968-1969.....	16
Советскиот Сојуз во 1991.....	17
Напредок во однос на минатото.....	21

Глава 3

НЕПОСРЕДНА ОДБРАНА НА ОПШТЕСТВОТО

Граѓански заснована одбрана.....	23
Застрашување.....	24
Борба со цивилни оружја.....	26
Одбрана на самото општество, не на границите.....	29
Улогата на општествените институции.....	31
Неутрализирање на трупите на напаѓачот.....	33
Слабостите на диктатурите.....	35
Подготовки за граѓански заснована одбрана.....	37

Глава 4

БОРБЕНИ СТРАТЕГИИ

Општеството води одбрана.....	43
Важноста на стратегијата.....	45
Стратегии на граѓански заснованата одбрана.....	46
<i>Прва фаза</i>	46
<i>Продолжена борба</i>	49
Менување стратегии.....	50

Глава 5

ДИСЦИПЛИНА, РЕПРЕСИЈА И УСПЕХ

Искушување и провокација на насилство.....	53
Репресијата како чекор кон победата.....	55
Меѓународна поддршка.....	57
Успех.....	58

Глава 6

ПОВИСОК ОБЛИК НА ОДБРАНА

Разгледувања и прифаќања: надпристрасен пристап.....	61
Поразување на државни удари и други узурпации.....	65
Интересот за граѓански заснована одбрана.....	66
Сегашна применливост.....	70
Придобивки на граѓански заснованата одбранбена политика.....	71
Забелешки.....	75
Одбрани термини сврзани со граѓански заснованата одбрана..	81
За авторот.....	86

ПРЕДГОВОР

Очигледно е дека со многу тешкотии се соочуваат поранешните републики кои влегуваа во состав на Советскиот Сојуз и државите од Источна Европа каде владееше комунизмот. Од примарно значење се прашањата како да се сочува националната независност, како да се обезбеди опстанокот во опасниот свет и како да се заштити континуираното создавање на нови демократски и правдољубиви системи.

Во тешки моменти прашањето за изнаоѓање ефикасна национална одбрана бара да се води сметка за: (1) опасностите од војна и внатрешно насилство, (2) ризикот од губење на самостојноста ставајќи ја сопствената одбрана во рацете на странски држави, и (3) високата економска цена на военото оружје која ќе ги отежне и онака сериозните економски проблеми.

Во оваа книга се разгледува одбранбената политика со која можат потенцијално да се избегнат овие три опасности, а во исто време значително да се зголеми вистинскиот одбранбен капацитет на овие земји. Таа политика е граѓански заснованата одбрана. Таквата политика се засновува врз определбата населението и општеството да го оневозможат владеењето на странскиот агресор или внатрешните бунтовници.

Граѓански заснованата одбрана применува планирана несоработка и политичко противење од страна на обучено население. Ова ќе се одвива преку попречување напаѓачите да владеат со нападнатото општество, спречувајќи ги во остварување на нивните цели, подривајќи ги нивните трупи и служби и кревајќи ја светската јавност против напаѓачите. Сето ова се прави така што на напаѓачот треба да му биде што потешко да се носи со одбраната.

Оваа книга се однесува на ваквата политика во Балтичките земји, во земјите на Источна Централна Европа и во Заедницата на Независни Држави. Тие ќе треба да оценат каква ќе биде

* “Источна Централна Европа” се употребува овде за да ги означат, пред сè, поранешните земји со комунистичка власт и тоа Полска, Чехословачка, Унгарија, Романија, Бугарија, Албанија и Југославија (и државите нејзини наследнички како што се Словенија и Хрватска). Анализата која се однесува на членките на Заедницата на Независни Држави се однесува исто така и на Грузија и на нациите кои сега се стремат кон независност, а беа поранешни делови на Советскиот Сојуз или на неговите републики.

идната одбранбена политика, сега кога независноста дојде и кога Советскиот Сојуз и Варшавскиот пакт повеќе ги нема.

Овој вид на одбрана своите корени ги има во некои импровизирани одбранбени борби во Европа, како и во многу отпори и борби за ослободување водени во државите со комунистичко владеење за време на децениите на тоталитарна доминација. Меѓутоа, во граѓански заснованата одбрана овој отпор се користи во рафинирани и зацврстени облици.

Лицата, групите и владите кои се заинтересирани за расправата за граѓански заснованиот отпор во оваа книга, пожелно е да ја проучат мојата подетална книга *Граѓански заснована одбрана* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1990), како и литванското, латвијското, естонското, полското и руското издание кои сега се во подготовка. Поединоста за издањата на овие и други преводи можат да се добијат пишувајќи му на Gene Sharp, Albert Einstein Institution, 50 Church Street, Cambridge, Massachusetts 02138, USA.

Џин Шарп
10 февруари 1992

БЛАГОДАРНОСТИ

Му благодарам на Брус Џенкинс (Bruce Jenkins) за вредната помош во подготовката на оваа книга, на Роџер Пауерс (Roger Powers) за корисните издавачки сугестии и на Стивен Коуди (Stephen Coady) за коректурата. Др Кристофер Криглер (Christopher Kruegler) понуди полезни додатни препораки. Исто така ѝ благодарам на професорката Робин Ремингтон (Robin Remington) за нејзините полезни критики и сугестии на една поранешна верзија.

ПРЕДГОВОР КОН МАКЕДОНСКОТО ИЗДАНИЕ

Република Македонија се соочува со многу важни задачи: таа мора повторно да ги изгради своите политички, економски и општествени институции за да ѝ служат подобро на нејзината од неодамна здобиена независност, и притоа да избегне да биде опфатена од насилството кое го опустоши остатокот од поранешна Југославија.

Се разбира дека на оваа нова независна нација ѝ треба силен одбранбен капацитет во нестабилното меѓународно окружување. Македонија сега веројатно е во најранливиот момент од кога и да било. Оваа слабост може да биде мамка за агресија и ако тоа се случи победата е лесна. Истовремено воените средства за обезбедување на Македонија страдаат од најмалку три тешки недостатоци. Најнапред, воените средства кои Македонија може да ги мобилизира никогаш нема да бидат доволно силни за да ги поразат многу помоќните потенцијални напаѓачи. Второ, вооружениот судир може лесно да се изроди во масовни колежи на граѓаните слични на оние во Босна и Херцеговина. Трето, економскиот трошок за изградување голема воена сила, вклучувајќи ги во себе талентираните и работливи кадри и нивното пренасочување од економски продуктивни дејности, може да претставува тешко ограничување за градење животворна економија која треба да ги задоволи потребите на народот на Македонија.

Во таква ситуација има искушение да се бара гаранција за вооружена поддршка од воено многу посилна влада. Таквата опција сепак содржи свои опасности. Странската вооружена поддршка во најмала рака е опција скопчана со опасности затоа што странските режими имаат свои сопствени цели, дури и кога ги исполнуваат своите ветувања за помош.

Сепак никогаш нема гаранција дека во услови на криза ветената воена помош ќе се материјализира. Ако влезе во војна за да го исполни ветеното сојузникот води сметка дали тоа ќе му служи на неговите интереси и дали неговите расположиви средства ќе се искористат на најдобар начин. Ако моќниот сојузник навистина пристапи во одбрана на Македонија тогаш, со разгорувањето на борбите во Македонија, сигурно ќе страдаат од тешки разорувања нејзините градови, села, полиња, економски капацитети и население.

За несреќа начинот на справување со странската агресија не е крајот на одбранбените проблеми на Македонија. Во многу

долгостоечки држави, а посебно во новите независни држави, постојат исто така внатрешни закани.

Политичките клики, воените сили или разузнавачките служби, дејствувајќи на своја рака или со помош на странските влади, можат да настојуваат да ја соборат со пуч избраната влада со цел да се постават себе си како владееачи. Одбраната од внатрешните узурпации е исто така сериозна потреба. Јасно е дека овој проблем во најмногу ситуации не може да се реши со воени средства и сигурно е дека обидот да се направи така не може да биде без сериозен ризик за граѓанска војна. Всушност, во многу држави пучот го спроведуваат вооружените сили.

Македонците затоа треба да ги разгеладаат како внатрешните така и надворешните закани кои можат да ја блокираат и уништат нивната безбедност. Постојат добри причини да се бара подалеку од воените одговори бидејќи класичните вооружени средства страдаат од тешки недостатоци.

Ова не значи дека герилската борба е одговор. Покрај тешките загуби во најголем број офанзивни на герилата постојат и долгорочни неочекувани последици. Храбрите герилски борби против нацистите и подоцнешната подготовка на југословенската влада за партизанска општонародна одбрана и самозаштита, не може ли да се рече дека премногу добро го обучија населението? Стекнатото знаење како да се употреби насилството олеснија истото да се изроди во масовно насилство кога избувнаа нови конфликти по распаѓот на Југославија.

Ова е книга за една можна одбранбена политика која за различни држави, вклучувајќи ја и Македонија, заслужува сериозно разгледување.

Ако оваа политика се стави во дејство ќе има одредени предности. Таа ќе ја зголеми самостојноста во одбраната од агресија. Таа би била релативно ефтина и не би го попречувала економскиот развој. Исто така таа би се справила и со пучеви. Во случај на успешен пуч или воена окупација граѓански заснованата одбрана би обезбедила моќни средства со кои би се продолжила одбранбената борба.

Оваа политика исто така ќе го поттикне јакнењето на граѓанското општество. Ова има двојна предност, затоа што силното граѓанско општество едновременно дава значаен придонес за политичката демократија и е цврста потпора во одбраната.

Оваа политика, сама по себе немилитарна, не ќе може да биде толкувана како воена закана за соседите. Во случај на агресија, оваа политика, како невоена, не би предизвикала ескалација на насилство.

Сите овие предности ќе постојат доколку граѓански заснованата одбрана е “делотворна”. Одговорот на ова прашање бара внимателно проучување и анализа. Време е да му се посвети сериозно внимание на испитувањето дали граѓански заснованата одбрана може да биде успешна за Македонија денес и утре. Во случај заклучокот да е негативен тогаш е пожелно, без натамошно бавтање, да се донесе решение кое ќе користи други одбранбени опции.

Ако заклучокот е позитивен, или барем условен, тогаш прашање е до кој степен треба да биде прифатена граѓански заснованата одбрана, како да се продолжи со нејзино прифаќање или инкорпорирање и како да се подготви општеството за самоодбрана.

Внимание! Комбинирањето на ваквата политика со партизанско војување, секако, треба да се избегнува бидејќи динамиката на герилското војување ќе ги зголеми разрушувачките ефекти на војната. Според мислењето на Јохан Јурген Холст (Johan Jorgen Holst), поранешен норвешки министер за одбрана и за надворешни работи, исто така и според мислењето на овој автор, тоа би била најлошата можна комбинација.

Сериозните поединци, независните организации, аналитичарите на безбедноста, законодавните тела и министерството за одбрана најдобро ќе направат ако преземат темелни проучувања на граѓански заснованата одбрана и на поопштите техники на ненасилната борба на кои таа се засновува.

Ниедно од разгледувањата на оваа политика не може да биде штетно, а може да направи многу добро.

Би сакал да му се заблагодарам на Тед Херман (Ted Herman) кој ја воведе оваа книга кај неколкумина Македонци. Понатаму, многу сум ѝ должен на Олга Мурцева-Шкарик од Балканскиот центар за мир за иницирањето на превод и објавување на овој труд. Се надевам дека нејзините напори и напорите на другите ќе помогнат Македонија да дојде до мирот и безбедноста кои сите ние ги посакуваме.

Џин Шарп
20 јули 1994

МОЖЕ ЛИ ДА ПОСТОИ ОДБРАНА ОД ДРУГ ВИД ?

Потреба од ефикасна одбрана

Многу случки од дваесеттиот век покажаа дека живееме во опасен свет. Од овие искуства се јасни неколку факти. Меѓународната безбедносна ситуација може брзо да се промени. Надворешните опасности можат да се појават неочекувано и од непредвидени извори. Малите непровокативни нации и новите независни држави понекогаш се жртви на агресија. Дури ни големите земји со развиени воени капацитети не се имуни на надворешни напади. Уште повеќе, внатрешните напади, како што се државните удари, се јавуваат ширум по светот. Политички, воени или економски клики одвреме навреме се обидуваат да наметнат диктатури врз своите народи. Иако таквите опасности привремено можат да се намалат или пак зголемат, тоа не значи дека надворешните и внатрешни закани ќе исчезнат за секогаш.

Заклучокот е неизбежен : постои потреба од одбрана. Меѓутоа воопшто не е јасно како да се спроведе ефикасна одбрана, односно заштита и зачувување на независноста на еден народ кога тој се соочува со напад.

Денес, проблемите на сигурноста и ефикасноста во одбраната посебно се акутни за поранешните комунистички земји во Источна Централна Европа, почнувајќи од Полска, па сè до Бугарија, и за поранешните републики кои го сочинуваа Советскиот Сојуз, од Литванија до Узбекистан.

Овие земји сега се ослободени од комунистичките влади (што не значи и од власта на елитата). Нивната независност е меѓународно призната. Варшавскиот пакт и Советскиот Сојуз ги нема. Покрај многуте други потешкотии, овие земји се

соочуваат, и ќе продолжат да се соочуваат, со проблемите на одбраната. Меѓународната ситуација останува променлива. Овие нации сè уште можат да бидат соочени со силен експанзионистички сосед, со странско воено мешање во некои гранични области или со многу можни внатрешни обиди да се наметнат нови диктатури. Сериозни внатрешни општествени, економски и политички проблеми - вклучувајќи ги етничките и националните конфликти - можат да предизвикаат пошироки меѓународни или внатрешни конфликти.

Сè уште, како што ќе видиме, традиционалниот поим за одбрана - воена одбрана - е преоптоварен со проблеми. Сите земји од Источна Централна Европа, Балтикот и поранешната Советска империја сега имаат директни интереси да ја сочуваат својата нова независност без да станат високо зависни од моќен сојузник или сојуз. Затоа, ако воопшто и постои алтернатива за милитаризација и зависност, таа може да им помогне на овие нации да ја заштитат својата независност и внатрешна слобода без да предизвикаат можна катастрофа.

Ако бидат употребени воени средства за одбрана или за соочување со внатрешните етнички, национални, политички или економски проблеми, многу е веројатно дека ќе зајакнат силите на централизација и диктатура. Стравот од "граѓанска војна" на овие сили може да им даде поголема поддршка. Непогодните настани во Хрватска на крајот на 1991 - потпирањето на воена одбрана - треба да послужат како опомена за другите.

Како не треба да се задоволуваат одбранбените потреби

Согледувањето на потребата за надворешна и внатрешна одбрана во никој случај не обезбедува ефективните средства за одбрана да станат видливи или, кога се достапни, дека ќе бидат избрани. Дури некои одбранбени напори можат да предизвикаат катастрофа.

Самостојна воена одбрана. Најчест одговор на странската агресија е воената одбрана. Сепак, воениот отпор не е секогаш најпригодната и најефикасната одбранбена политика. Ова посебно е вистина за земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и на Заедницата на Независни Држави.

Цената на модерната воена технологија практично ги спречува малите и сиромашни земји да стекнат доволно моќни самоодбранбени воени капацитети за да ги одбијат силните напаѓачи. Модерната воена опрема и оружје - дури и тенковите и авионите - сега се премногу скапи, а цените се диспропорционално високи за овие земји. Ако ги купат нив, сериозните економски проблеми можат да се отежнат. Ако ги добијат како подарок од поголема земја, овие земји ризикуваат да потпаднаат под хегемонија на дарителот. Дури и за побогатите земји, цената на "модернизирање" на професионалните воени системи е многу висока. Овој факт, комбиниран со тешките економски проблеми, е силен аргумент против бесмислените обиди овие нации да се здобијат со модерно вооружување. Настојувањата да се подготви силна самостојна воена одбрана може исто така да доведат до економска катастрофа.

Сепак, дури и ако финансиите не се проблем, останува фактот дека воените средства не се секогаш доволни за одбрана. Практично е невозможно едно општество да се заштити од извонредно разорната моќ и дејство на модерните воени оружја. Одбраната во смисла на заштита и зачувување е сосема нешто друго од војна.

Кога воените оружја практично се применуваат во војна, се јавуваат тешки проблеми:

- * население кое се брани потенцијално искусува големо рушење и жртви ; и
- * поголемите воени сили најверојатно ќе ги поразат помалите, и тоа со стравична цена.

Уште повеќе, воените постројки имаат други тешки недостатоци. Проширувањето на борбените воени капацитети може да ги отежне постојните напнатости меѓу соседните земји (особено таму каде што тоа е обременето со предисторија на негодување или непризнати граници). Националните малцинства, можеби секавајќи се на минатите притисоци, можат да стравуваат дека зголемениот воен апарат ќе биде употребен против нив. Зголемените воени подготовки можат да ја зголемат веројатноста на практична примена на воената опција во меѓународните кризи, наместо можните алтернативи.

Опасноста од зависноста од други. Соочувајќи се со овие проблеми на самостојна воена одбрана, малите земји може да се откажат од напорите тоа сами да го прават и да бараат воена поддршка или гаранции од поголема воена сила или сојуз. Префрлувањето на проблемот и одговорноста на други може да биде искушение. Сепак ова не е задоволително решение.

Кога одбраната зависи од надворешна поддршка, многу проценки за тоа дали да се војува, кога тоа да се стори и за колку долго, се во рацете на воените "пријатели" кои помагаат, а не во рацете на нападнатата нација. Во кризите, силните воени сојузи може да го сакаат "редот" повеќе од правдата и слободата, и веројатно ќе ги стават своите интереси пред одбранбените потреби на нападнатата нација. Погрубо речено, моќните воени "сојузници" можат да останат настрана кога е потребна нивната помош, можат да интервенираат за да си помогнат себеси, или дури можат да ги издадат земјите за кои се претпоставува дека ќе ги помогнат. Чесите и Словаците можат да го потврдат ова : напуштени од своите сојузници во 1938, тие повторно беа нападнати од своите нови сојузници триесет години подоцна !

Ако дојде до странска воена помош, сопствената земја веројатно ќе стане доживотно воена територија. Таквата странска помош може да разурнува, но не и вистински да брани. Уште повеќе, военото вовлекување на друга земја или сојуз носи ризик од проширување на конфликтот во поширока меѓународна војна.

Герилската војна како одбранбена опција? Во светлината на проблемите со конвенционалните облици на воена одбрана некои лица можат да ја предложат герилската војна како одговор. Герилското водење војна често не бара крајно скапи воени трошоци како конвенционалната војна и герилата понекогаш ги обесхрабрувала воено посилните непријатели. Сепак, герилското водење војна не создава реална одбранбена опција за земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и некогашните советски републики, бидејќи таа ќе им предизвика премногу загинати и разурнувања со мала сигурност за успех. Герилските борби - гледани низ политичките филтри -

едновременно се емоционален повик и често се романтизираат. Затоа, како одбранбени политики, тие страдаат од многу недостатоци.

Во ваквиот тип на војување бројот на жртвите меѓу населението и герилците е скоро секогаш извонредно висок и тоа многу повеќе отколку во конвенционалното војување. Ова се покажа преку партизанските борби против нацистите во Југославија.¹

Герилските војни можат да ја зацврнат лојалноста на труците на непријателот бидејќи нивните животи се во опасност, а од друга страна отпорот најмногу може да користи од нивната деморализација и дезинтеграција како воени сили. Исто така, герилската војна може да трае многу години, може да не успее и може да предизвика широки општествени разурнувања. Дури и кога е успешна, герилската војна може да биде проследена со владеење на нова диктатура врз исцрпеното население, како што беше во Кина, Алжир и Виетнам. Раширените воени капацитети создадени од војната подоцна можат да обезбедат силни средства за репресија во рацете на политичката елита која ги командува самите овие воени сили.

"Одбранбена одбрана" како оиција. Оваа политика, која има неколку варијанти, исто така, често се нарекува "неофанзивна одбрана" и "непровокативна одбрана".² Основната концепција е да се направи таква конфигурација на воените сили, така што според нивната природа, подвижност и распоред тие не ќе можат да бидат употребени за воена агресија или да нападнат оддалечени цели. Наместо ракети, на пример, може да се применат кусодострелни ловечки авиони, и наместо тенкови, да се употребат противтенковски оружја. Ова отсуство на ефективен воен напаѓачки капацитет би ги намалило напнатостите и очекувањата на напад од соседните земји кои само сакаат да бидат способни себеси да се бранат и на тој начин се намалува ризикот од војна.

Проблемите со политиката на "одбранбена одбрана" стануваат појасни кога еден напад е веќе преземен. Останува ризикот од воена ескалација од двете страни со сопствени или странски оружја со голема деструктивност. Дури и кога не се јавува оружена ескалација, одбранбената војна водена со оваа

политика гарантира големи цивилни загуби и повреди меѓу населението кое се брани. Во своето практично изведување, оваа политика во суштина е комбинација меѓу герилско водење војна со висока технологија на вооружување. Основните проблеми вклучени во герилското водење војна сè уште се присутни и овде.

Проблем на внатрешната одбрана: државни удари

Странските агресии не се единствениот одбранбен проблем со кој можат да се соочат овие земји. Исто така постои внатрешниот одбранбен проблем од државни удари (вклучувајќи ги извршителните узурпации) и од прогласување на воена состојба како средство за воспоставување диктатура.

Во време на распространети економски, социјални и политички промени во земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и во поранешните републики на Советскиот Сојуз, се манифестираат внатрешни нестабилности. Со обиди за државен удар или на други начини, поранешната елита може да сака да го промени или да го разруши демократскиот процес. Некогашните комунисти од цврстата линија повикуваат на "закон и ред". Новите пак политички и воени групи можат да се стремат да наметнат диктаторски систем. Исто така можат да се јават нови облици на фашизам, со шовинистички повици за обновување на националното "величество". Можат, исто така, да се вмешаат надворешни или внатрешни разузнавачки служби.

Опасна последица од развојот на силен воен систем, дури и кога има намера само да овозможи одбрана од надворешните напади, е тоа што тој создава внатрешна опасност. Силните воени системи можат да ја спречуваат власта на граѓанските институции, зголемувајќи ја можноста за успешни државни удари.

Не се сите воени установи наклонети да изведат воени удари против легитимните влади. Офицерите можат да бидат вистински приврзани кон уставните процедури. Сепак, како што сведочи историјата во некои земји на Источна Централна Европа и во поранешниот Советски Сојуз, државните удари можат да бидат силна закана за уставните влади и претставуваат вообичаен пат за да се наметнат нови диктатури.

Сите специфични облици и цели на идните државни удари и други узурпации не се препознатливи однапред, но опасноста која ја претставуваат е непобитна. Во втората глава сведоци од август 1991 го опишуваат обидот за државен удар на "осумчлената група" во Советскиот Сојуз. Традиционалните воени средства не можат да ги спречат овие напади без притоа да предизвикаат граѓанска војна и се со мала шанса за успех, освен ако пучистите се преслаби. Во напорите да се контролираат опасните клики, дури ни укинувањето на самите слободи за кои постои стремеж да се одбранат, не е сигурно средство за превенција или одбрана од државни удари.

Внатрешните узурпации и меѓународните агресији имаат и заеднички и различни карактеристики. Тие во основа се различни, првите обично се внатрешна работа, а вторите странска. Сепак, тие имаат и некои сличности. Секоја од нив е одбранбен проблем. Успешните удари и успешните инвазии се неуставни освојувања на државата и општеството. Двете водат до наметнување незаконска власт и двете можат тешко да го притиснат општеството како целина. Кога се планираат одбранбените политики, во свеста треба да се држат како внатрешните опасности така и надворешните.

Потреба од поинаков одбранбен систем

Во заклучок, одбраната од напад, и доволната сила нападот да се направи помалку веројатен, сè уште се потреба за земјите од Балтикот, за нациите од Источна Централна Европа и за членките на Заедницата на Независни Држави. Во исто време, за многу од овие земји самостојната воена одбрана нема шанси да биде успешна. Воената поддршка од големите странски држави или сојузи со големи воени потенцијали е и проблематична и опасна.

Препознавањето на проблемите со политиките на воена одбрана не треба да води до заклучок дека одговорот е во едноставното отфрлање на воените средства. Решението не е толку едноставно. Кога ќе се соочат со напад луѓето или нациите секогаш ќе ја одберат војната ако им се понудат само опциите на потчинување, од една страна, и воениот отпор од друга страна. Кога постои соочување со агресија вниманието

нема да се сврти кон повиците за "мир", ако на нив се гледа како на капитулација, пасивност и потчинување. Потоа, значајно е критички да се проучат алтернативните политики за да се изнајде ефективно застрашување или одбрана.

Може ли да постои алтернативна одбранбена политика која не страда од недостатоците на воените средства? Може ли да постои одбранбена политика која се потпира целосно врз поинаков приод, а сепак да биде сè уште вкоренета во историското искуство и во политичката реалност? Таквата политика треба да биде една од оние која е :

- * ефикасна во застрашување и одбрана против напади, како надворешни така и внатрешни,
- * самостојна,
- * не ја доведува земјата во банкротство,
- * не предизвикува масовни убиства и разрушувања, и
- * не ја става својата судбина во рацете на силните пријатели кои најпрвин сакаат да им служат на сопствените интереси.

Нови начини на размислување

Проблемот како да се изнајде ефективна самоодбрана без тоа да доведе до економско банкротство или воена пустош често изгледаше нерешлив. Можеби нашата неспособност да се најде решение произлегува од бариерите во нашето мислење. Можеби во основа нема друга посоодветна алтернатива од обидот да мислиме надвор од воената рамка. Како што установи еднаш командантот сер Стефан Кинг-Хол (Sir Stephen King-Hall), подоцна лорд Кинг-Хол, "треба да се пробиеме низ мисловните пречки."³

За да биде така, најнапред треба да зацртаме внимателни разлики меѓу поимите "одбранбен" и "воен" бидејќи тие не се исти, а во многу случаи можат да не се совпаѓаат еден со друг.

"Одбрана" се употребува овде за да значи заштита или зачувување на независноста на земјата, нејзиното право да го избере сопствениот животен пат, институциите и стандардите за легитимност, и да ги брани животите на сопствените луѓе, слободата и можностите за натамошен развој. "Одбраната" може исто така да биде дефинирана и како инструментално

успешно дејствие за бранење - а тоа е дејствие кое зачувува, одбива, заштити и ја смалува до најмала мера штетата од непријателскиот напад.

Воените средства од одамна се препознаени како најупотребувани методи на обезбедување одбрана. Меѓутоа, во некои ситуации воените средства се покажаа неспособни за вистинска одбрана, иако беа способни за напад, одмазда, убивање или уривање. Воената способност е само еден дел од средствата кои можат да бидат наменети за постигнување на целите на одбраната. Современата воена технологија ги прави уште потенки врските меѓу воените средства и одбраната. Модерните оружја се често многу разурнувачки при одбраната, а во исто време нивното присуство може да поттикне напад. Стационарањето на нуклеарно оружје, на пример, може не само да придонесе земјата да стане цел на другите нуклеарни сили, туку може да ја направи и поподложна на превентивен напад.

Граѓански заснована одбрана

Денес како можност постои алтернативна одбранбена политика која има за цел да предизвика одвраќање и одбрана преку граѓански средства. Таа се нарекува "граѓански заснована одбрана".

Граѓански заснованата одбрана е политика со намера да ги одврати и порази како надворешните воени инвазии и окупации така и внатрешните преврати, вклучувајќи ги извршните узурпации и државните удари. Граѓански заснованата одбрана ги користи социјалните, економските, политичките и психолошките "оружја" (или специфични методи на дејствување) за да предизвика масовна несоработка и политички отпор.

Борбата што се води во рамките на граѓански заснованата одбрана ги има предвид следниве цели:

- * да им оневозможи на агресорите да го управуваат нападнатото општество, неговото население и установи;
- * да ги попречи напаѓачите во остварувањето на нивните цели;
- * да оневозможи зацврстување на ефикасна влада (било тоа да е странска администрација, марионетски режим, или влада на узурпатори);

* да ги направи трошоците на нападот и доминацијата неприфатливи ; и,

* во одредени околности да ги уништи воените и административни сили на напаѓачот со поткопување на лојалноста и довербата на неговите трупи и служби, особено во извршувањето на наредбите за репресија, и дури да ги вовлечат во бунт.

Меѓу прашањата што сега треба сериозно да ги разгледаме се следниве :

* Може ли борбата преку ненасилство - што уште се нарекува "моќ на народот" - да биде преобразена во моќна одбрана?

* Може ли таква борба преку ненасилство значајно да придонесе во сиот одбранбен капацитет на една земја или дури и да ги замени воените средства за одбрана?

* Може ли тој капацитет, понатаму, да стане доволно силен за да може да ги одврати, или барем да придонесе за одвраќање на надворешните агресори и на внатрешните присвоители.

Постои јасно согледување дека можеме да почнеме да одговараме потврдно на овие прашања.

ДРУГА ИСТОРИЈА

Прототипи на нова одбранбена политика

Еден знак дека граѓански заснованата политика е можна се состои во постоењето на нејзини важни претходници во импровизираните одбранбени борби во минатото. Постојат прототипи на одбрана како против меѓународниот агресор така и од државни удари преку примена на општествена, политичка, економска и психолошка сила.

Се разбира моќта на ненасилната борба е покажана во оние случаи кои не се првенствено поврзани со одбраната. Во барање ефикасни средства за самостојна одбрана на земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и на некогашното советско владеење, исто така мора да бидат земени предвид таквите неодбранбени случаи на народната моќ. Како што мнозина знаат, историјата на овој тип на борба за слобода и одбрана во Источна Централна Европа не е нова. Од Втората светска војна силни ненасилни борби се јавија во Источна Германија (1953 и 1989), во Унгарија (1956-57 и 1988-89), во Полска (1956, 1970-71 и 1980-1989), во Чехословачка (1968-1969 и 1989) и во Балтичките држави (1987-1991).

Неодамна, посебно при крајот на 1989, народите од овие региони покажаа восхитувачка сила во разградувањето на цврсто воспоставените диктатури преку широки ненасилни средства. Демократските револуции од 1989 и 1990 самостојно ослободија неколку нации и милиони луѓе. Ова беше направено со многу помалку жртви и со многу помалку разурнувања отколку што ќе беше во случај на масовни насилни востанија или инвазии од туѓи ослободителни армии. Овие револуции се со поголемо историско значење за ослободувањето и одбраната на народите и нациите низ светот отколку војната во Заливот од 1991.

Овие револуции не можат да бидат објаснети како што некои се обидуваа, едноставно како последица на повеќегодишниот притисок на Соединетите Држави или на НАТО, или со фактот дека поразумниот Горбачов влезе во Кремљ, а не некој реинкарнација на Брежнев. Секако дека во овие револуции многу фактори играа улоги. Сепак, еден од поглавните фактори беше силата на народот: големи делови од населението се вклучија во масовната ненасилна борба. Во оваа техника на директно делување, луѓето и институциите симболично протестираа, не соработуваа на општествен, економски и политички план и интервенираа психолошки, политички и физички во ситуациите кога се противеа. Ваквите методи можат да го забават, парализираат, подријат или разрушат системот на противникот, како што беше во овие случаи.

Историјата на европската ненасилна борба секако се простира многу порано од Втората светска војна. Унгарскиот ненасилен отпор против австриското владеење, особено во 1850-1867, и Финската непослушност и политичка несоработка против руското владеење, 1898-1905, се два примери на ненасилна борба против долгото постоење на странски окупации. Руските револуции од 1905 и од февруари 1917 го ослабнаа и потоа го срушија царскиот систем. Двете главно беа ненасилни. Антифашистичкиот отпор во Норвешка, Данска, Холандија и други од 1940-1945 се меѓу примерите на борба против фашизмот. Овие случаи, и оние од порано, потврдуваат дека европските народи одамна биле способни да водат ненасилна борба. Ова ги прави реалистични нивните идни планирани употреби.

За нашата расправа посебно се значајни пет случаи на импровизирани ненасилни борби за одбрана од внатрешните и надворешните непријатели. Во овие случаи отпорот почна брзо по нападот и имаше видлива или премолчана поддршка од владата и често од главните институции на општеството. Не беа сите борби успешни, но од нив многу може да се научи; тие можат да понудат значајни согледувања во динамиките и проблемите на таквите конфликти. Во сите овие случаи, сепак, немаше планирање, подготовка ниту пак обука за овој вид на

одбранбена борба. Три случаи беа против државни удари, а двата други беа против странски инвазии и окупации. Овде се дадени само груби скици на секој од овие случаи.

*Германија во 1920.*⁴ На 12 март 1920 неофицијални Фраикорпс единици од некогашни војници и граѓани го зазедоа Берлин во ударот против Вајмарската република организиран од д-р Волфганг Кап (Wolfgang Kapp) и генерал-полковникот Валтер Фон Лутвиц (Walter von Lutwitz). Ударот имаше за цел да воспостави авторитарен режим на "експерти". Малата германска армија остана "неутрална". Легалната демократска влада под претседателство на Фридрих Еберт (Friedrich Ebert) побегна. Иако не беше добро подготвен, ударот можеше добро да успее ако немаше отпор.

Легалната влада прокламира дека сите граѓани треба да ја слушаат само неа и дека провинциите треба да одбијат било каква соработка со групата на Кап. По штрајкот на работниците ударот се скрши во Берлин и беше објавен повик за општ штрајк под името на претседателот Еберт и социјалдемократските министерите, иако без службено одобрение од нивна страна.

Капистите брзо беа дочекани со масовна несоработка, меѓу другите, и од граѓанските службеници и конзервативните владини бирократи. Квалифицираните лица одбија да ги прифатат министерските места во новиот режим. Репресијата на капистите беше остра и некои штрајкувачи беа стрелани. Сепак, јачината на несоработката растеше и општиот штрајк го парализира Берлин. Рајхсбанката го одби финансирањето и на 17 март Берлинската полиција за безбедност бараше Кап да се повлече. Истиот ден тој побегна во Шведска, многу од неговите помошници го напуштија Берлин во граѓанска облека, а Лутвиц даде оставка. Потоа единиците на Фраикорпс го напуштија Берлин, убивајќи и ранувајќи ги граѓаните кои им се противеа.

Ударот беше поразен преку комбинирана акција на работниците, граѓанските службеници, бирократијата и сето население кое ја одби народната и административна соработка која ја бараа узурпаторите. Вајмарската Република преживеа за

да се соочи со други тешки внатрешни проблеми. Финансиските трошоци на отпорот на обидениот државен удар беа скромни и според една проценка неколку стотици лица беа убиени или ранети од страна на Капистите.

*Франција во 1961.*⁵ Францускиот претседател Шарл де Гол (Charles de Gaulle) во почетокот на Април најави дека тој се откажува од натамошните обиди да го држи Алжир под француска власт. Како одговор, ноќта меѓу 21-22 април побунетите француски воени единици во Алжир ја презедоа контролата на главниот град на Алжир и блиските клучни точки. Меѓутоа, ударот можеше да успее единствено ако во Париз беше сменета легалната влада.

На 23 април политичките партии и синдикати во Франција одржаа масовни митинзи и повикаа на едночасовен генерален штрајк. Таа ноќ Де Гол преку медиумите одржа говор, кој се слушна исто така и во Алжир, убедувајќи ги луѓето да им пркосат и да не ги слушаат бунтовниците, наредувајќи употреба на "сите средства" за да ги скршат. "Му забранувам на секој Француз, и на прво место на секој војник, да ги извршуваат нивните наредби." Премиерот Дебре (Debre) се плашеше од воздушен напад од Алжир. Сепак, наместо да заповеда воена акција, тој го повика целото население на активност: "Штом ќе засвират сирените, одете таму (на аеродромите) пешки или со кола, за да ги убедите заблудените војници во нивната груба грешка."

Копии на говорот на Де Гол беа умножувани и нашироко распределувани во Алжир од населението и од лојалните француски војници. Де Гол подоцна изјави: "Од тогаш натаму бунтот се сретна со пасивен отпор кој стануваше се поизразен од час на час."

На 24 април десет милиони работници зедоа учество во симболичниот генерален штрајк. На аеродромите луѓето подготвија превозни средства за да бидат наместени на пистите за да ги блокираат слетувањата на авионите. На Алжир му беше наметната финансиска и бродска блокада.

Лојалните француски трупи во Алжир дејствуваа за да ги срушат бунтовниците. Две третини од транспортните авиони и многу млазни ловечки авиони одлетаа надвор од Алжир додека

други пилоти ги блокираа аеродромите или се преправаа дека имаат механички дефекти. Војниците од армијата едноставно седеа во своите казарми. Имаше и многу случаи на намерна неефикасност, со "изгубени" наредби и формулари и со оддолжени комуникации и транспорт. Граѓанските службеници ги сокрија документите и се повлекоа.

На 25 април Де Гол преку медиумите им издаде наредба на лојалните трупи да пукаат на бунтовниците, но за тоа немаше потреба. Ударот веќе беше фатално подриен. Водачите на бунтот решија да го отповикаат обидот за удар, и за време на ноќта меѓу 25 и 26 април падобранскиот полк, кој го имаше заземено во почетокот Алжир, го напушти градот.

Имаше малку жртви, изгледа три убиени и неколку ранети во Алжир и во Париз. Нападот на владата на Де Гол беше поразен со пркосење и расформирање.

*Германија во 1923.*⁶ Германската борба во Рур против француската и белгијската окупација изгледа беше првиот случај на ненасилен отпор како официјална владина политика против странските агресори. Инвазијата имаше за цел да ги обезбеди зацртаните исплати на тешките воени оштети и да се постигнат други политички цели, вклучувајќи го одделувањето на областа Рајна од Германија.

Германската официјална политика за несоработка беше прифатена неколку дена пред почетокот на инвазијата. Немаше никакви подготовки. Синдикатите силно се заложуваа за прифаќање на политиката. Германската влада требаше да го финансира отпорот. Средствата за отпор ги вклучуваа одбивањето да се почитуваат наредбите на окупаторот, ненасилните постапки за одбрана, одбивањето на сопствениците на рудниците за јаглен да ги служат освојувачите, масовните демонстрации пред судовите за време на судењето на бунтовниците, одбивањето на работниците да поставуваат пруги за Французите, саботажа на опремата, објавување на забранети списанија како и на летоци и плакати за отпор и одбивање да се копа јаглен.

Отпорот беше усложен со различни видови саботажа, вклучувајќи рушења, кои понекогаш го убиваа персоналот на окупаторот. Овие саботажи ги поделија многу од поддржувачите на отпорот, а рушењата ја намалија меѓународната

симпатија кон Германија. Следеа строги репресии. Невработеноста, инфлацијата и гладот беа застрашувачки. На крајот беа срушени единството на отпорот и во голема мера желбата за отпор.

На 26 септември германската влада ја отповика кампањата за несоработка, но страдањата на населението уште повеќе се зголемија.

Многу Белгијанци протестираа против дејствата на својата влада. Некои Французи се заложуваа за германската кауза. Кон крајот на 1923 година премиерот Поенкаре (Poincaré) призна пред француското собрание дека неговата политика доживеа пропаст. Германија не можеше да каже дека победила, но ниту француските и белгијските освојувачи ги немаа остварено своите политички и економски цели. Рајнската област не беше одделена од Германија. Британија и Соединетите Држави интервенираа и обезбедија намалување на репарациите и окупациските трупи беа повлечени до јуни 1925.

*Чехословачка во 1968-69.*⁷ Овој случај е најзначајниот досегашен обид на употреба на ненасилен отпор во националната одбрана против странска агресија. Конечниот исход беше пораз, но не брз. Чесите и Словаците успеаа осум месеци да го спречат целосното покорување на својата земја.

На 21 август 1968 сојузнички социјалистички воени сили, предводени од Советскиот Сојуз, ја нападнаа Чехословачка со цел да овозможат промосковската тврда комунистичка струја да изврши пуч и да го замени реформистичкиот режим на Александар Дубчек. Врвните чехословачки водачи беа киднапирани од страна на КГБ и претседателот Слобода беше ставен во домашен притвор.

Во почетокот на инвазијата на чехословачките трупи им беше наредено да останат во казармите додека да почнат да се применуваат различни други видови отпор. Вработените во владината новинска агенција одбиваа да издаваат соопштенија дека чехословачките комунисти ја барале инвазијата. Претседателот одби да потпише документ доставен од страна на сталинистичките комунисти.

Владините претставници, партиските водачи и организации не ја дочекаа добро инвазијата. Националното собрание бараше отпуштање на уапсените водачи и непосредно повлекување на странските трупи. Тајно одбранбено радио (подготвувано за употреба во случај на инвазија на НАТО) го свика вонредниот четиринаесетти партиски конгрес, повика на едночасовни генерални штрајкови и ги викна железничарите да го забават транспортот на руските комуникациони трагачи и попречувачи, и повикуваше на несоработка. Беше невозможно да се најдат доволен број колаборационисти за да се постави марионетски режим. Лугето ги вадеа уличните и куќни броеви и ги менуваа патоказите со цел да ги фрустрираат освојувачите.

Неспособни да ја контролираат ситуацијата, советските власти го доведоа претседателот Свобода во Москва на преговори, но тој инсистираше и успеа таму да бидат присутни и останатите уапсени чехословачки водачи. Во Москва, чехословачките водачи се сложија на компромис што можеби беше една голема стратешка грешка, жртвувајќи дел од реформите со враќање на реформистичките лидери на нивните позиции. За една недела населението го одби компромисот гледајќи во него пораз. Советските власти од воени акции се префрлија на низа зголемени политички притисоци.

И покрај советските притисоци, од август 1968 до април 1969 остааа реформскиот режим и многу од реформите. Оза беа бесконечно подолги осум месеци од периодот во кој чехословачките воени сили би можеле да даваат отпор на советските напаѓачи. За време на овој период Чехословачка воопшто функционираше нормално и покрај присуството на советските трупи кои не се користеа за репресија. Но тогаш во април започна антисоветското бунтување кое на Советите им беше оправдание за нови барања. Чехословачките власти капитулираа на тој начин што го срушија Дубчек и неговата реформистичка група и ги заменија со потврдиот режим на Хусак. Продолжија одредени ограничени видови отпор. Се цени дека имало педесетина загинати Чехословаци и неколку стотини ранети. Хусаковиот режим продолжи со гонење на дисидентите и на активистите за човекови права сè до падот на комунистичката власт со ненасилното востание 1989 - "сомотската револуција" - кога уште еднаш народот се однесуваше како советските трупи да не ја окупирале нивната земја.

*Советскиот Сојуз во 1991.*⁸ Со цел да се оневозможи радикална децентрализација на моќта на Советскиот Сојуз на 18 август 1991 група на конзервативни советски водачи го уапси советскиот претседател Михаил Горбачов и бараше од него да ги пренесе сите негови овластувања врз својот потпретседател. Горбачов се спротистави.

Самопрогласениот "Државен комитет за вонредна состојба" - кој се состоеше, меѓу останатите и од советскиот потпретседател, од премиерот, од министерот за одбрана, од претседателот на КГБ и од министерот за внатрешни работи - прогласи шестмесечна вонредна состојба. Опозиционите весници беа забранети, политичките партии суспендирани, освен комунистичката партија, а демонстрациите забранети. Првиот декрет донесен од хунтата беше утврдување на приоритет на советскиот устав во однос на уставите на републиките и бараше почитување на сите наредби од Комитетот за вонредна состојба.

Се чинеше дека хунтата ги имаше на располагање сите воени сили на Советскиот Сојуз. Оклопни девизии и падобранци беа разместени низ Москва. Во Балтикот пропучистички сили ги зазедоа телефонските радио и телевизиски станици и ги блокираа главните пристаништа. Оклопните јуришни единици во околината на Ленинград почнаа да се движат кон градот.

Во Москва, десетици илјади луѓе почнаа спонтано да се собираат на улиците за да протестираат против пучот. Пркосејќи им на пучистите, претседателот на Руската Федерација Борис Елцин се качи на непријателски тенк и ја прогласи пучистичката акција за "десничарски, реакционерен и противуставен пуч". Елцин ги прогласи "сите одлуки и инструкции на овој комитет за незаконски" и апелираше кон граѓаните да не ги почитуваат одлуките на пучистите а исто така војниците да не земаат учество во пучот. Елцин заврши со повик за "општ неограничен штрајк". Истиот ден подоцна Елцин им нареди на армијата и на персоналот на КГБ во рамките на Руската Република да го слушаат него, а не пучистите.

Илјадници луѓе се собраа пред рускиот "Бел дом" (зградата на парламентот) за да го заштитат од напад. Беа

подигнати барикади; тролејбуси и автомобили ги блокираа улиците. Иако повикот за општ штрајк не постигна голем успех, рударите во Кузбаските јагленокопи и близу до Свердловск сепак штрајкуваа.

Пучистите донесоа декрет за посебна вонредна состојба во Москва поради митинзите, уличните маршеви, демонстрациите и случаевите на потикнување на бунт. Втората ноќ од пучот, организаторите на отпорот растурија летоци низ градското метро кои повикуваа на масовни демонстрации пред "Белиот дом" за следниот ден.

Во Ленинград, 200 000 луѓе се собраа на митинг во знак на одговор на повикот на градоначалникот Анатолиј Собчак за "најширок уставен отпор" на пучот. Илјадници луѓе во Москва ги блокираа улиците за да ги спречат советските трупи. Лидерите на Украина и Казахстан не го признаа пучот. На голем митинг во Минск се повикуваше на масовна граѓанска непослушност. Литванскиот претседател Ландсбергис ги повика граѓаните да ја опкружат зградата на парламентот во Вилно и така да ја заштитат од напад. Вонредни седници на парламентите на Латвија и Естонија прогласија нивна полна независност од Советскиот Сојуз.

Во Москва, забранетите опозициони листови тајно го печатеа "Заедничкиот лист" кој ги повикуваше граѓаните на отпор. Со подарена радиостаница руската влада емитуваше информации за отпорот на нацијата и тоа преку локалните релејни станици. Забранетата независна радиостаница "Ехо на Москва" продолжи со емитување пренесувајќи директни говори од рускиот парламент. Иако под забрана, техничарите на Руската телевизија ги снимаа новите програми на видеокасета и ги дистрибуираа во дваесет града ширум по Советскиот Сојуз.

Уредниците на медиумите кои беа контролирани од државата одбија да соработуваат со пучистите. Пркосните говори на Елцин и Собчак беа емитувани на ноќните вести кои КГБ Комитетот за вонредна состојба реши да не ги блокира. Потоа, главниот и одговорен уредник на Советската телевизија, Валентин Лазуткин, прими повик од страна на министерот за внатрешни работи Пуго: "Вие не извршивте две наредби...Им дадовте упатства на луѓето каде да одат и што

да прават... Ќе одговарате за ова." Пркосните граѓани таа ноќ дојдоа пред Белиот дом за да ја заштитат руската влада.

Се правеа здружени усилби за да се поткопа лојалноста на пучистичките сили. На војниците им се доставуваа летоци и храна. Граѓаните ги молеа посадите на тенковите да ја променат страната. Елцин повикуваше на ред: "Не провоцирајте ги војниците. Војниците станаа оружје во рацете на пучистите. Затоа и ние треба нив да ги поддржуваме и да ги зачуваме редот и дисциплината контактирајќи со нив."

Во некои случаи целокупни воени единици ги напуштаа пучистите. Десет тенкови пред Белиот дом ги свртеа цевките од зградата на парламентот и застааа во негова одбрана. Се известуваше за побуни против пучистите во ленинградската поморска база и во училиштето за обука на падобранци. Единиците во Далечниот Исток одбија да ја поддржат хунтата. Во Руската Република локалниот министер за внатрешни работи, полицијата и единиците на КГБ прогласија лојалност кон Елцин. Министерот за одбрана Јазов ѝ нареди на дивизијата во Тула да се повлече на своите позиции во близина на Белиот дом поради нејасната лојалност на труците. Министерот за внатрешни работи Пуго ја расформира московската полиција плашејќи се од нејзината нелојалност кон пучистите.

Во вториот ден на пучот попладнето пучистите се обидоа да состават нов јуришен одред за да го нападнат рускиот Бел дом. Армиски падобранци и сили на Министерството за внатрешни работи требаше да го опколат Белиот дом за да ѝ отворат можност за напад на елитната КГБ Алфа група. Шефот на армиските падобранци и командант на Советските воздушни сили меѓутоа одби да земе учество во нападот. Неколку часа пред планираниот напад командантот на КГБ Алфа групата изјави дека неговите сили нема да учествуваат. "Нема да има никаков напад. Нема да одам против луѓето."

Следното утро, Советот за одбрана на Советскиот Сојуз гласаше да се повлечат труците од Москва. Членовите на Комитетот за вонредна состојба потоа беа затворени (еден изврши самоубиство). Претседателот Горбачов се врати на власт. Загубите беа мали - пет луѓе беа убиени за време на обидот за пуч.

Пучот беше поразен. Масовната граѓанска непослушност и непослушноста на војската го срушија обидот на конзервативците да ја повратат авторитарната власт.

Напредок во однос на минатото

Овие случаи на граѓански отпор за национална одбрана не се случаи на граѓански заснована одбрана затоа што сите тие беа импровизирани и им недостасуваа предностите на планирање, подготовки и обука - елементи кои теоретичарите на оваа политика ги сметаат за битни.

Како паралела замислете си комплетно неподготвена воена акција без стратегија, без планирање, без организирани борбени сили, без командна структура, без оружје и муниција, без планови за снабдување, комуникации и транспорт. Таква импровизирана воена акција веројатно не би била ефикасна, дури ни можна. Ова се околностите под кои одбранбениот граѓански отпор нормално се одвивал во минатото. Сега е можно да се предпочат предностите на подготовките на силите на народот за одбрана кои со векови ја користеле воената борба.

НЕПОСРЕДНА ОДБРАНА НА ОПШТЕСТВОТО

Граѓански заснована одбрана

Терминот "граѓански заснована одбрана" означува одбрана од страна на граѓаните (за разлика од онаа од страна на војската) со употреба на граѓански средства за борба (за разлика од воените или паравоените средства). Како што претходно посочивме, целите на граѓански заснованата одбрана се да ги спречи и порази внатрешните узурпации како и меѓународните агресии. Ова се постигнува со развивање на способности кај граѓанското население за да остварува несоработка и пркос против можните напаѓачи употребувајќи општествени, економски, политички и психолошки "оружја" (или специфични методи на дејствување). Насилни оружја не се потребни и всушност би биле контрапродуктивни.

Користејќи ги овие оружја, граѓанската одбрана се стреми :

- * нападнатото општество да го направи неможно за владеење од страна на внатрешните или надворешните агресори;
- * да ја зачува контролата и самонасочувањето на општество од страна на бранителите;
- * ефикасно да се спротиставува на наметнување на несакана влада врз населението;
- * да ги претвори општествените институции во општо-присутни организации на отпорот;
- * да ги оневозможи напаѓачите во остварувањето на нивните цели;
- * да ги направи трошоците на нападот и на обидот за доминација неприфатливи за напаѓачите;
- * да ја поткопа надежноста и лојалноста на трупите и на службите на напаѓачите и да предизвика бунт;

- * народот од земјата на напаѓачот и неговите поддржувачи да ги извести за нападот, за отпорот и за репресијата;

- * да поттикнува и да охрабрува расцеп и опозиција меѓу населението од земјата на напаѓачот и нивните поддржувачи;

- * да поттикнува меѓународно противење на нападот притискајќи преку дипломатија, економија и јавно мислење; и

- * да создаде меѓународна поддршка за бранителите преку комуникации, финансии, храна, дипломатија и други извори.

Ефикасна одбрана на општеството е можна бидејќи ниту пучот ниту инвазијата не му овозможуваат на напаѓачот непосредно да ги оствари своите специфични цели и контрола на населението, општеството и владините структури. Дури и кога нема отпор, за остварување на овие цели и за воспоставување на контрола се потребни време и напор. Соочувајќи се со добро подготвени несоработка и пркос, остварувањето на целите на непријателот може не само да биде забавено туку и блокирано од страна на вештото и решително граѓанско население.

Застрашување

Како и во случајот на воените безбедносни политики, граѓански заснованата одбрана најдобро функционира кога помага да се спречи нападот. Затоа, клучна цел на оваа политика е да се помогне во застрашувањето и разубедувањето на кој било можен напаѓач. Способноста за застрашување на граѓански заснованата одбрана има два клучни елементи: вистинска способност на општеството самото да се брани и потенцијална перцепција на оваа способност од страна на напаѓачот. Ако постои веројатност целите на напаѓачот да бидат попречени донесувајќи му неприфатливи трошоци, тогаш тој може да заклучи дека е најдобро да го отфрли целиот план. Оттука, согледувањето на застрашувачката моќ на граѓански заснованата одбрана зависи од согледувањето на постојните одбранбени стратегии и капацитети на оваа политика.

Која било политика на застрашување, без разлика дали таа е заснована на армијата или на граѓанинот, може да пропадне од најразлични причини. Меѓутоа, за разлика од нуклеарното застрашување, ако застрашувањето засновано на граѓанинот не успее, политиката заснована на граѓанска одбрана сè уште овозможува опција за жив отпор и борба против нападот, без ризик од масовни разурнувања и огромни загуби.

Тука ја наоѓаме главната разлика меѓу начинот на кој се остварува застрашувањето со помош на нуклеарни оружја и она што произлегува од граѓански заснованата одбрана. Граѓански заснованото застрашување не е производ на заканата од масовни физички уништувања и смрт во земјата на напаѓачот како што тоа го прави нуклеарното и конвенционалното високо технолошко вооружување. Наместо тоа, ова застрашување е производ на вистинскиот капацитет за успешна одбрана.

Како е можен овој тип на застрашување? Инвазијата, се разбира, не е цел сама за себе. Таа е начин да се постигне поширока цел, која скоро секогаш води кон окупација на напаѓаната земја. Слично на тоа, во пучовите, заземањето на зградите, центрите за сообраќај и комуникација, и на клучните географски точки не се прави само заради да се заземе, туку заради контрола на државниот апарат, а со тоа и на земјата. Со осигурување на така широка контрола на земјата, агресорот се надева да ги оствари своите посебни цели на нападот.

Без разлика дали целта на нападот е политичка доминација, економска експлоатација, идеолошка индоктринација или нешто друго, за постигнување на целите е потребна соработка барем на еден дел на населението од напаѓаната земја. Ако е јасно дека таква соработка ќе биде цврсто одбиена, на напаѓачот му останува повторно да разгледа дали неговите цели навистина можат да бидат остварени.

Ако е јасно дека по успешната инвазија ќе следат големи тешкотии во заземањето и контролата на земјата и нејзиното население, тогаш очигледниот "успех" со лесното влегување на воените трупи всушност ќе биде опасна фатаморгана. Секако дека Русите зазмајќи ја Чехословачка во август 1968 се сретнаа во почетните фази на инвазијата со големи и неочекувани тешкотии предизвикани од различни

видови на ненасилно несоработување и одбрана. Ако беа направени подготовки и обука за граѓански заснована одбрана, можеше значајно да се зголемат овие тешкотии. Каде што веќе има целосно извршени подготовки и обука, можниот напаѓач може да сфати дека нема да биде успешно владеењето со земјата која може лесно да се освои. Граѓански заснованата одбрана во таков случај се покажува како моќно средство за застрашување.

Постојат други несакани можности кои потенцијалните напаѓачи треба да ги разгледаат. Духот на народот и методите на отпор можат да се прошират на друго население кое напаѓачите повеќе би сакале да остане пасивно, како што се неговото домашно население во целина или обесправените малцинства и потиснатите групи.

Поради овие различни причини, граѓански заснованата одбрана треба да се смета како можен ненуклеарен застрашувач подеднакво како за конвенционалниот напад така и за пучот.

Борба со цивилни оружја

Развојот на мудри одбранбени стратегии (за кои ќе се дискутира во следнава глава) ќе биде под значајно влијание на полната свесност за методите на отпор, или "оружја", кои стојат на располагање за одбранбена борба.

Досега се идентификувани 198 специфични методи на ненасилно дејство и сигурно има уште повеќе. Овие методи се класифицираат во три широки категории: протест и убедување, несоработка и интервенција. Методите на ненасилниот протест и убедување се главно симболични демонстрации, вклучувајќи паради, маршови и бдење (54 методи). Несоработката е поделена на три поткатегории: (а) социјална несоработка (16 методи), (б) економска несоработка вклучувајќи ги бојкотите (26 методи) и штрајковите (23 методи), и (в) дејства на политичка несоработка (38 методи). Ненасилната интервенција, со психолошки, физички, социјални, економски или политички средства, во себе ги вклучува постот, ненасилната окупација и паралелната влада (41 метод).

Употребата на значаен број од овие методи од страна на обучени граѓани, кога се избрани внимателно, применети упорно и во широка скала, и тоа во контекст на мудра стратегија и пригодна тактика, со голема веројатност е дека ќе му направи тешки проблеми на кој било незаконски режим.

Некои методи од луѓето бараат да извршуваат дејства кои не се поврзани со нивните нормални животи, како што се растурање летоци, работење на илегален печат, штрајк со глад или седење на улиците. Овие методи тешко можат да ги преземат некои луѓе, освен во исклучителни ситуации.

Други методи на ненасилна борба бараат од народот да продолжи да води приближно нормален живот, иако на некои поинакви начини. На пример, луѓето можат да се јават на работа, наместо да штрајкуваат, но тогаш можат намерно да работат побавно и понеефикасно од обично. "Грешки" можат свесно да се прават почесто. Може да се биде "болен" и "неспособен" за работа во определено време. Или може едноставно да се одбива работата. Може да оди во црква за со тој чин да изрази политичко убедување, а не само религиозно. Можат децата да се заштитуваат од пропагандата на напаѓачот. Може да се избегнува приклучување кон "препорачани" или задолжителни организации на кои порано слободно не би им се придружиле. Сличноста на таквите видови на дејствување со вообичаените активности на луѓето и малиот степен на разлика од нивните нормални животи може да го олесни вклучувањето на многу луѓе во националната одбранбена борба.

За разлика од воените средства, методите на ненасилна борба можат директно да се насочат кон опасните проблеми. На пример, ако тие проблеми се пред сè политички, тогаш политичките облици на ненасилна борба ќе бидат пресудни. Овие ги вклучуваат непризнавањето на легитимитетот на напаѓачите, несоработката со режимот на напаѓачите, или марионетската влада, или пучистите. Несоработката, исто така, може да биде применета против определени специфични политики. Понекогаш може да се забошотува, оддолжува или да се применува отворена непослушност.

Од друга страна, ако срцевината на проблемот е пред сè економска, тогаш економското дејствување, како што е бојкотот или штрајкот, може да биде погодно. Обидот на напаѓачите да го експлоатираат економскиот систем може да биде

биде дочекан со ограничени генерални штрајкови, застои, одбивање од страна на незаменливи експерти или нивно исчезнување, а исто така со селективна употреба на разни видови на штрајкови на клучните места во индустријата, сообраќајните системи и во снабдувањето со суровини.

Ненасилната борба ги врши промените на четири начина. Кога членовите на противничката група се емоционално погодени од храбрите ненасилни борци на отпорот кои трпат репресија или пак под дејство на праведноста на нивната кауза, тогаш тие можат да стекнат нов поглед кој позитивно ги прифаќа целите на борците на отпорот. Овој механизам се нарекува конверзија. Иако понекогаш се случуваат вакви случаи на конверзија, тие се ретки, и во најмногу конфликти тие воопшто не се јавуваат или барем не во значајна мера.

Многу почесто ненасилната борба дејствува со променување на конфликтната ситуација и општеството така што противниците едноставно не можат да прават онака како што имаат намера. Токму оваа промена предизвикува три други механизми: прилагодување, ненасилно принудување и дезинтеграција. Кој од нив ќе се појави зависи од степенот на промената на конфликтната ситуација и на општеството за време на борбата.

Ако проблемите не се основни и ако натпреварот на силите ги изменил односите на моќта на приближно еднакви основи, непосредниот конфликт може да се заврши со постигнување на спогодба или компромис. Овој механизам се вика прилагодување. Многу штрајкови се решаваат на овој начин, на пример, со тоа што двете страни постигнуваат некоја од своите цели, но ниту едната не ги постигнува сите.

Меѓутоа, ненасилната борба може да биде многу помоќна од она што досега е покажано преку механизмите на конверзија или акомодација. Масовната несоработка и пркосење можат да ги променат општествените и политичките ситуации, посебно односот на силите, толку што способноста на противниците да ја контролираат ситуацијата се губи и покрај нивните продолжителни настојувања да ги обезбедат почетните цели. На пример, противникот може да биде неспособен да го контролира или да го скрши широкото разградување на нормалните економски, општествени или политички процеси. Воените сили на противникот можат исто така да станат

несигурни, така што тие едноставно повеќе не ги слушаат наредбите да ги притискаат луѓето од отпорот. Иако противничките водачи можат да останат на своите положби, и да се придружат кон своите почетни цели, сепак може да им биде одземена способноста да дејствуваат ефикасно. Ова се вика ненасилно принудување.

Во некои исклучителни ситуации, условите што предизвикуваат ненасилно принудување можат да се прошират понатаму. Противникот всушност ја губи сета способност да раководи и неговата структура на моќ е онеспособена да дејствува. Самонасоченоста, несоработката и пркосот на луѓето од отпорот можат да станат толку комплетни, што противникот веќе нема ни привидна контрола над нив. Бирографијата на противникот престанува да ги слуша сопствените раководители и нивните наредби. Трупите и полицијата на противникот почнуваат да се бунтуваат. Вообичаените поддржувачи на противникот и народот почнуваат да го отфрлаат претходното раководство оспорувајќи му го правото да владее. На тој начин нивната претходна поддршка и послушност се топат. Четвртиот механизам на промена, дезинтеграција на системот на противникот, е толку целосен што тој нема доволно сила ни за да се предаде.

Во планирањето на стратегиите за одбрана треба да се имаат предвид овие четири механизми. Изборот на еден или повеќе преферирани механизми за промена на конфликт ќе зависи од многубројни фактори, вклучувајќи ја апсолутната или релативната моќ на групите во конфликт. Треба да се има предвид и дека во кој било момент на конфликт постојните сили на противниците се само привремени. Благодарение на силите што ќе бидат применети во борбата и нивните последици, моќта на секоја страна може бргу да се промени, да падне или да се зголеми, како одговор на она што се прави за време на конфликтот.

Одбрана на самото општество, не на границите

Еден од начините во кои граѓански заснованата одбрана се разликува од конвенционалната воена одбрана е нејзиното фокусирање врз одбраната на општеството од самото општество,

на социјален и политички простор, а не врз одбрана на географски точки, терен или физички простор.

Воените облици на одбрана често претпоставуваат способност напаѓачот да се задржи на граница. Меѓутоа, во дваесеттиот век најголем дел од воените средства всушност беа неспособни за ефикасна одбрана на границите. Воведувањето на авионот, тенкот, млазниот авион и ракетата во најголем број случаи ја направи невозможна ефикасната географска одбрана - тоа е заштита на територијата и на секој и сèшто во неа преку исклучување на можноста од напад на непријателските сили и оружје. Навистина, борбите за територија често завршуваат со масовни убиства и физичко рушење на општеството кое беше "брането".

Наместо обид да се обезбеди одбрана со борба за географски точки, народот кој ја користи граѓански заснованата одбрана директно активно го брани својот начин на живот, општеството и слободата. Предимствата на дејствувањата се пресудни. Одржувањето на слободниот печат, на пример, или држењето на пропагандата на напаѓачот надвор од училиштата, е од многу подиректно значење за демократијата и за независноста од, да речеме, поседувањето на определена планина или зграда, или од убивањето на млади регрути од армијата на напаѓачот.

Овој вид на директна одбрана на општеството моќно беше покажан во борбите во Полска. И покрај бруталните репресии и масовните убиства за време на нацистичката окупација (1939-1945), на пример, полскиот народ успеа да одржи цел подземен училиштен систем.⁹ За време на периодот на вонредната состојба во 1980-те, Полјаците, водени од Синдикатот Солидарност, имаа голем успех во одржувањето на независноста и дејствувањето на нивните невладини институции. Оваа ситуација се опишуваше како лулање на комунистичката воена диктатура на површината на општеството, со можност да зададе понекогаш штетни удари во неговата внатрешност, но никогаш со способност во основа да го промени или да го контролира општеството. Токму ваквата моќна способност на полското општество да ја задржи пркосната самонасоченост доведе до конечниот слом на комунистичката диктатура.

Иако граѓански заснованата одбрана не може да ги одбрани географските граници, некои ограничени одложувачки дејства можат да бидат преземени во почетните фази на нападот. На пример, разместувањето на трупите може да биде оддолжено со попречувачки активности на пристаништата (ако трупите доаѓаат од море), со одбивање да работат железниците или со блокирање на патиштата и аеродромите со илјадници напуштени автомобили. Овие и други чекори, меѓутоа, ќе се само симболична предигра за поголем отпор.

Улогата на општествените институции

Со цел да оствари политичка контрола во одредено време, окупациониот режим или новата нелегитимна "влада" најверојатно ќе ги нападне независните општествени институции. Во таков случај одбраната на овие институции станува главен борбен фронт. Независните општествени, економски и политички институции ја обезбедуваат срцевината на структурата врз која би се потпирала политиката на граѓански заснованата одбрана. Често, овие напади се прават со цел да се уништи капацитетот на отпорот во општеството. Во други случаи, ваквите напади можат да бидат дел од една тоталитарна шема која бара атомизирање и потоа повторно склопување на општеството во тоталитарен лик.

Ако напаѓачите ја добијат контролата на судовите, училиштата, синдикатите, културните групи, професионалните здруженија, религиозните институции и слично, идниот капацитет за отпор ќе биде ослабнат за долг период. Затоа, граѓански заснованата одбрана мора цврсто да се спротиставува на кои било напори на напаѓачот да ги контролира општествените институции.

Како овие институции можат да се заштитат себе си и општеството од напаѓачите? Неколку примери ќе покажат како тоа може да биде направено.

Судовите, прогласувајќи ги органите на непријателот за нелегални и неуставни, би ја продолжиле работата засновувајќи се на прединвазионите закони и уставни и би одбивале да му дадат морална поддршка на напаѓачот, дури и ако заради тоа мора да ги затворат судовите. Редот би се чувал со општествени

притисоци, солидарност и ненасилни санкции. Досега во некои ситуации се употребувани подземни судови, посебно против колабораторите. Во Полска, на пример, за време на германската окупација подземниот владин Директорат за граѓански отпор користеше "осула на срам" која бараше општествен бојкот на прогласениот колаборатор и тоа како алтернатива на смртната казна.¹⁰

Обидите да се контролира училишната програма би биле дочекани со одбивање на учителите и директорите да ја внесат пропагандата на напаѓачот. Учителите на учениците би им ги објаснувале опасностите. Редовното образование ќе продолжи додека е можно, а потоа ако треба училишните згради би се затвориле и би се држеле приватни часови во домовите на децата. Вакви облици на отпор постоеја во Норвешка за време на нацистичката окупација.¹¹

Синдикатите и професионалните групи би можеле да ѝ се спротиставуваат на доминацијата на напаѓачот со тоа што би се придржувале на прединвазионите уставни и процедури, не признавајќи ги новите организации поставени од и за напаѓачот, одбивајќи да плаќаат даноци или да одат на митинзи на новите организации на напаѓачот и да прават штрајкови, бојкоти и облици на политички несоработки. Организациите и здруженијата треба да продолжат со своите активности во подземјето ако се соочат со обиди за преземање од страна на напаѓачите, како што направија многу норвешки групи кога фашистичките власти се обидоа да воспостават контрола врз доброволните и професионалните организации.¹²

Овие примери илустрираат како организациите и институциите можат да не ја признаваат легитимноста на напаѓачот и да одбиваат соработка со него. Збирниот ефект на таква структурална несоработка е да се спречи напаѓачот да го контролира општеството. Таквата превенција го прави идниот отпор повозможен и ефикасен. Таа помага напаѓачот да се спречи да ги постигне своите специфични цели и придонесува да не успее целиот негов опасен потфат.

Неутрализирање на трупите на напаѓачот

Почетните активности на противречење и ненасилен отпор против разместувањето на трупите може да им укаже на поедини војници од напаѓачот дека, без обзир на тоа што им било кажано, тие не се добродојдени како сила која завладува или како спроведувачи на пучот, во зависност од случајот. Со цел да се соопшти одлучноста за отпор, народот исто така може да носи црнина, да седи дома, да спроведува ограничени општи штрајкови или да им пркоси на полициските часови. Армиските паради на напаѓачот низ градовите можат да бидат дочекани со упадливо празни улици и затворени прозорци и со бојкот на каков било јавен прием. Таквите дејствија би биле забележени од страна на пријателот и непријателот како цврст отпор против окупацијата и истовремено би се изградил народниот морал за да ги спречи потчинувањето и колаборацијата.

За да влијаат врз трупите, специфичните тактики кои се употребувани од страна на борците на отпорот би требало да бидат избрани од страна на раководството на отпорот. Секоја земја и ситуација има свои услови и околности. Во скоро секој случај, меѓутоа, би се правеле напори да се поткопа лојалноста на војниците и службениците како поединци. Населението може да ги наговара војниците на напаѓачот да не ѝ веруваат на пропагандата на нивните водачи. Војниците и службениците би се информирале дека ќе постои отпор, но дека тој ќе биде од посебен вид, насочен против обидот да се преземе контрола без заканувачки последици за нив како единки. Ако би можело ова да им се соопшти, тогаш се зголемува можноста тие да го помагаат населението на поедноставни начини да ги избегнува насилствата и во критични моменти да се побунат, а тоа не би бил случај ако тие очекуваат во секој момент да бидат убиени од снајпери или бомби.

Во такви ситуации трупите би се третирале со "збратимување без колаборација", тактика на пријателски лични гестови комбинирани со политички отпор на несоработка, со цел да ги убедат поедини војници и други за погрешноста на нападот. Во други ситуации војниците би биле изолирани од општеството, кон нив би се однесувале студено.

Оваа тактика која нашироко се применуваше од страна на Данците кон германските окупаторски војници за време на Втората светска војна, понекогаш изгледа како неопходен придонес кон деморализација и дезинтеграција на војниците кои престануваат да бидат надежна сила за репресија.¹³

Често постои искушување окупационите војници или трупите на пучистите да се гледаат како да се тие самите непријателот. Следствено, лицата од отпорот досега покажувале и омраза кон нив, ги имаат малтретирано, ги навеле да се чувствуваат изолирани и напуштени, па дури понекогаш ги имаат и физички тепано или убиено. Ваквото однесување, меѓутоа, би можело да биде значително контрапродуктивно и опасно за можниот успех на отпорот. Под такви услови многу поверојатно е дека војниците би ги почитувале наредбите да извршуваат насилства и убивања против населението кое дава отпор.

Некои стратегии се убедени дека наместо тоа, попозитивни резултати за одбрана ќе се јават ако овие војници се гледаат како жртви на агресорскиот систем. Повторуваните покажувања дека нема насилнички намери или закани кон нив, придружени со јасна определеност за непокор на режимот на окупаторот, се со најголема веројатност дека ќе бидат ефикасни. Се верува дека ваквата комбинација на силен отпор без лично непријателство ќе има шанса да создаде морални проблеми, барем кај некои од војниците. Во Чехословачка веднаш по нападот од 21 август 1968, на пример, инвазионите трупи мораа да бидат заменуваани со нови надвор од земјата поради морални проблеми.¹⁴ Нејасната лојалност кон водството на напаѓачот, проблемите со зачувувањето на самопочитувањето при вршењето репресија, неефикасноста при спроведувањето на наредбите и, конечно, разочарувањето па дури и бунтот - сето тоа може да се засили преку отпорот од страна на бранителите без физички напад на војниците и службениците.

Трупите на противникот можат, се разбира, покрај таквиот незаканувачки став, сепак да прават бруталности. Убивањето на ненасилните демонстранти кои се обидуваа да го блокираат заземањето на телевизиската кула во Вилнус, Литванија, на 13 јануари 1991, ја покажа оваа опасност.

Сепак, еден руски воен дописник (кој подоцна ја напушти армијата) даде интервју на Радио Вилнус веднаш по трагичните настани кај телевизиската кука и горе-долу рече: "Советската војска не знае како да се справи со овие невоинствени луѓе: нивната ненасилна борба е како коска во нивното грло."¹⁵ Тој додаде дека многу војници и нижи офицери во Вилнускиот гарнизон се чувствуваат отфрлено и целосно изгубено по масакрот, и дека во градот Каунас, гарнизонските војници рекле дека никогаш нема да пукаат во граѓаните.

Горниов настан е изолиран случај, но тој сепак ја покажува можноста ненасилниот отпор да придонесе за поткопувањето на сигурноста на трупите на напаѓачот. Тој укажува на можноста да му се одземе армијата на напаѓачот преку овој посебен вид на борба.

Слабостите на диктатурите

Во соочувањето со диктатурите, особено со екстремните, понекогаш се чини невозможен ефикасниот отпор. Ретко се признава дека сите диктаторски системи содржат критички слабости во облик на неефикасност, внатрешен конфликт и други фактори кои придонесуваат за непостојаност.¹⁶ Токму овие својства се нудат за употреба од страна на стратезите за употреба во граѓански заснованата одбрана.

Се идентификувани седумнаесет специфични слабости на екстремните диктатури, вклучувајќи ги следниве:¹⁷

- * Соработката на многу луѓе и групи кои се потребни за да се движи системот може да биде ограничена или повлечена.

- * Системот може да стане рутински во своето дејствување, а со тоа поумерен и помалу способен значајно да ги преориентира своите активности во служба на доктринските императиви и ненадејни промени на политиката.

- * Централната команда може да прима од подредените служби непрецизни и нецелосни информации врз основа на кои се одлучува поради стравот на потчинетите дека ќе бидат казнети за вистинитото информирање, ако тоа предизвика незадоволство кај наредбодавците.

- * Идеологијата може да се поткопа, а митовите и симболите на системот можат да станат нестабилни.

* Цврсто придржување кон идеологијата може да доведе до одлуки штетни за системот ако не е свртено доволно внимание кон вистинските услови и потреби.

* Системот може да стане неефикасен и неефективен поради заслабената способност и ефикасност на бирократијата или поради претерана контрола и формализам.

* Конфликтите на внатрешниот персонал во системот, на институциите и во политиката можат штетно да дејствуваат и дури да го оневозможат дејствувањето на самиот систем.

* Интелектуалците и студентите можат да се побунат како одговор на условите, ограничувањата, доктринацијата и репресијата.

* Општата јавност, наместо да ја поддржува диктатурата, може со време да стане апатична или скептична.

* Кога диктатурата е нова, за таа да се воспостави цврсто потребно е време, а можеен е и еден посебно многу ранлив период на нејзини прекини и нефункционалност.

* Екстремната концентрација на донесување на одлуки и команди значи дека премногу одлуки се прават од многу малку луѓе и со ова се зголемува можноста за грешки.

* Ако режимот, наместо да ги избегне некои од овие проблеми, реши да го прошири кругот на оние што учествуваат во донесување на одлуки и администрацијата, тоа ќе доведе до натамошна ерозија на централната контрола и често до создавање нови раштрани центри на моќ.

Иако овие слабости не гарантираат ништо, тие покажуваат дека постојат ранливи аспекти на диктаторското владеење. Овие слаби точки можат да бидат идентификувани и кон нив можат да се концентрираат погодни облици на отпор. Таквиот вид на дејствување соодветствува на природата на граѓански заснованата одбрана.

Основната причина зошто граѓански заснованата одбрана може да биде ефикасна против суровите диктатури е тоа што дури ни такви екстремни политички системи не можат целосно да се ослободат себе си од зависноста од своите субјекти. Како артикулирана стратегија, граѓански заснованата одбрана е замислено на диктаторските владетелци да им ги ускрати поддршката, соработката и потчинетоста што тие ги бараат.

Ненасилниот отпор досега се применувал против тоталитарниот и други диктаторски системи, на импровизирани основи без обука, подготовки и знаење. Тоталитаристите како Хитлер работеа намерно на обесхрабрувањето на можниот отпор преку истакнување на зголемен впечаток на сеојќноста на нивниот режим како во земјата така и на меѓународен план.

Подготовки за граѓански заснована одбрана

Одлуката да се прифати, подготви и евентуално да се води овој вид одбрана бара поддршка од населението кое се брани бидејќи во граѓански заснованата одбрана целото општество станува ненасилна борбена сила. Битни се активната поддршка и учеството на широки делови од населението и на главните општествени институции. Граѓаните треба да имаат желба и способност да го бранат своето општество од заканите против нивната слобода и независност.

Потребата за подготвеност да се брани не значи населението да верува дека нивниот систем и општество се совршени. Сепак значи дека тие нивниот систем го гледаат како поприфатлив од кој било режим кој би можел да биде наметнат од пучистите или странските завојувачи. Населението може да согледува дека во нивниот општествен систем има проблеми, но при тоа да верува дека каква било сакана промена ќе треба да се направи со нивно демократско решение, а не од напаѓачите.

Мирновременските вложувања во општествените, политичките и економските услови на општеството можат, во случај на криза, едновременно да ги намалат основите за колаборација на потиснатите групи и да ја зголемат заложбата за одбрана кај сèвкупното население. Мерките за зголемување на ефикасноста на граѓански заснованата одбрана преку општествени подобрувања и преку поголемо учество на општествените институции и одбраната се со голема веројатност да ја зголемат виталноста на демократското општество. Ваквата политика не наметнува нужно постоење на противречност меѓу потребите за одбрана и домашните општествени потреби.

Одбраната со ненасилна несоработка и пркосење досега повремено е импровизирана, со доста позитивни резултати, како што покажуваат прототипските примери во Германија, Франција, Чехословачка и Советскиот Сојуз. Меѓутоа, во одбранбените кризи, високата мотивација и спонтаноста не се доволни за да обезбедат успех. Денеска е можно да се отиде подалеку од спонтаноста и така да се зголеми ефикасноста на несоработката и пркосот во одбраната.

Со ова не се кажува дека нема место за спонтаност во ова политика. Добрите мотиви и креативната спонтаност можат да бидат од полза, но на нив треба да се потпираме внимателно бидејќи тие можат да имаат негативни резултати. Спонтаноста може да го води населението кон оневозможување на примена на разумна стратегија; да го сврти вниманието кон помалку значајни работи и активности; да создаде ситуации во кои силната репресија води до непотребни жртви; и да предизвика од страна на борците од отпорот контрапродуктивно насилство. "Продуктивната" спонтаност треба да биде самодисциплинирана и вкоренета во познавањата на барањата на ненасилната техника и на избраните стратегии на граѓански заснованата одбрана.

Граѓански заснованата одбрана ќе биде најефикасна ако се води од страна на населението и неговите институции засновувајќи се врз претходна подготовка, планирање и обука кои произлегуваат од истражувањата на ненасилната борба, на системот на напаѓачот и на неговите слабости. Силата на ваквата политика е во сооднос со опфатот и квалитетот на подготовките за нејзиното спроведување.

Потребна е една главна образовна програма за природата и целите на граѓански заснованата одбрана за целата земја. Луѓето треба да се охрабруваат да ја проучуваат оваа политика индивидуално и во групи и да разговараат за тоа во своите семејства, во соседството и во организациите. Владините тела на најразлични нивоа и независните институции - како што се училиштата, црквите, синдикатите, работните групи, печатот, телевизиските станици и слично - треба да ги поддржуваат овие едукативни напори. Населението би било известувано, и самото би се известувало, за најшироките црти на оваа политика, за начините на кои таа ќе дејствува, за барањата за нејзината ефикасност и за очекуваните резултати.

Ова ќе му помогне на населението да реши дали тоа сака да ја прифати таквата политика и, ако ја прифати, ќе му помогне да се подготви за неа.

Некои работни групи ќе имаат потреба од посебни видови на обука. Работниците во комуникациите и транспортот, верските водачи и полицијата, офицерите и трупите (ако остана армијата), наставниците, печатарите, директорите на фабриките, работниците и други - сите тие ќе имаат потреба од посебни упатства околу тоа како нивните посебни активности и одговорности можат да се употребат како ефикасни облици на ненасилен отпор.

Покрај за општото население и за одредените професионални групи може да има место за специјалисти за граѓански заснована одбрана. Обуката на специјалисти за граѓански заснована одбрана ќе варира во карактерот и намената почнувајќи од учење вештини потребни на работниците за одбрана на локално ниво па сè до развивање на една остроумна стратешка екумена потребна да се потпомогне планирањето пошироки кампањи. Последново може да бара понапреднати специјализирани проучувања.

Специјалистите во граѓански заснованата одбрана можат да играат значајна улога во започнување на отпор во кризите. Во некои ситуации овие специјалисти служат како посебен кадар за извршување посебно опасни задачи. Други специјалисти можат да се чуваат во резерва за да ги водат подоцнежните фази на отпорот. Меѓутоа, главното дејство на граѓански заснованата одбрана мора да се спроведува од страна на целосното население. Бидејќи водачите на одбраната воопшто ќе бидат првите луѓе затворени или онеспособени на друг начин од напаѓачот, населението треба да биде способно да ја продолжи одбранбената војна по сопствена иницијатива.

Подготовките на граѓански заснованата одбрана не би се состоеле едноставно од инструкции издадени од централизирано раководство кои би требале да се спроведат на пониските нивоа. Развојот на ефикасна стратегија бара анализа на потенцијалите на отпорот во многу сектори, како што се сообраќајниот систем и персонал, владините институции, училиштата, средствата за комуникација и сл. Целта е да се идентификуваат посебни точки во кои несоработката би можела да има максимално влијание против кој било обид на

напаѓачите да заземат контрола над општеството и да ги остварат посебните цели. Луѓето што работат на такви места најчесто ќе бидат најдобар извор за потребни информации при донесување одлуки за отпор. Меѓутоа, за да се донесат прецизни тактички заклучоци, потребни се познавања на облиците на ненасилни акции, стратешките принципи на ненасилниот отпор, слабостите на напаѓачот, очекуваните видови притисок, и пресудните политички ставки во отпорот и други практични точки.

Организација на еден подземен систем на контакти веројатно ќе почека до самата криза со цел да му се отежни на противникот да го дознае точно персоналот и структурите на отпорот. Меѓутоа во мирни времиња "воените игри" можат да им понудат на специјалистите за граѓански заснованиот отпор претходна прилика за да ја испитаат ефикасноста на алтернативните стратегии и тактики за одбрана. Исто така, би можеле да се спроведуваат маневри за обука во кои на замислените заземања или пучеви би се одговарало со граѓански отпор. Ова би можело да биде изведувано на разни нивоа почнувајќи од локални населби, служби или фабрики, па сè до градови, држави, региони па дури и целата земја.

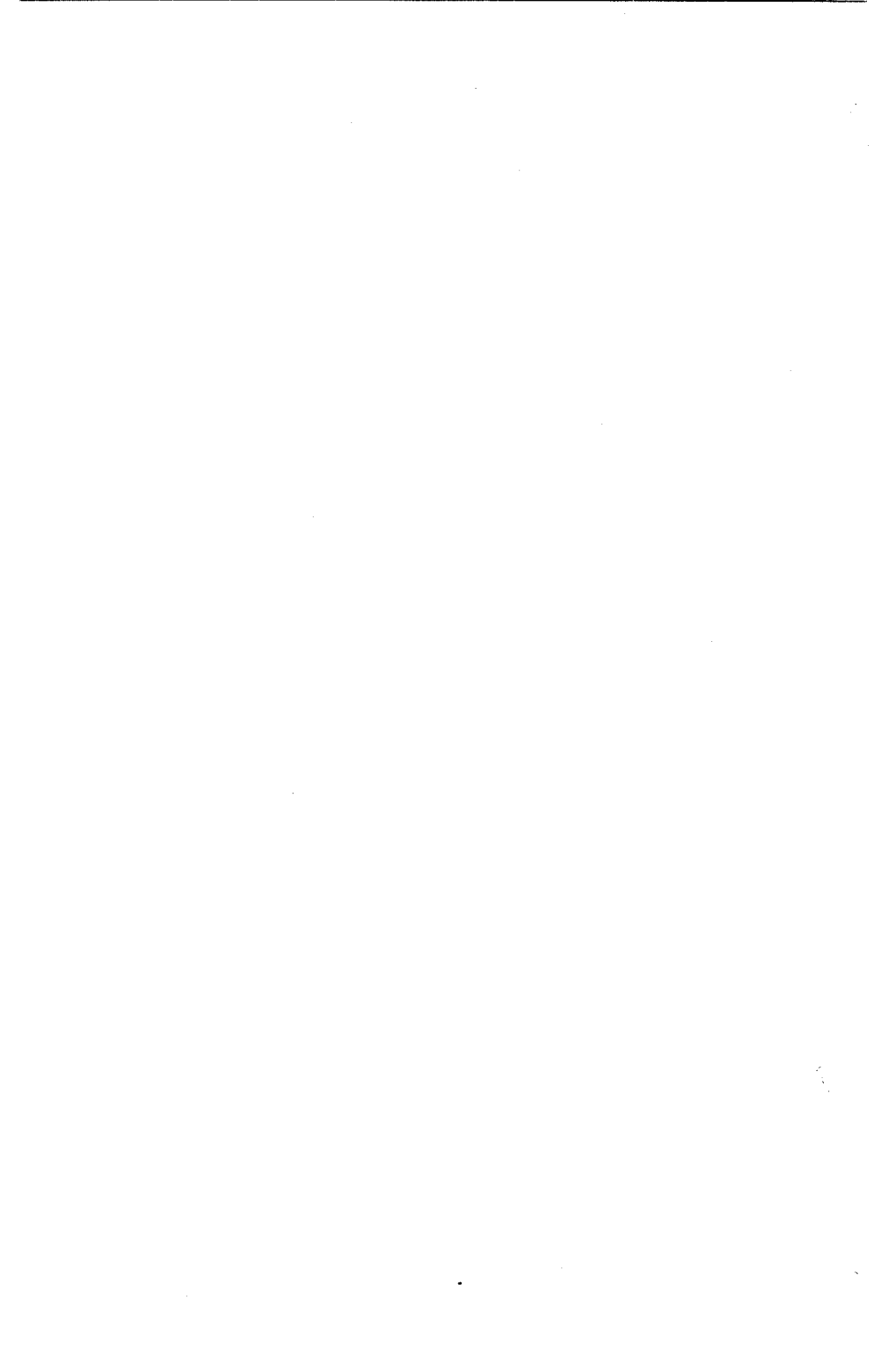
Исто така за граѓански заснованата одбрана се потребни технички подготовки. По заземањето на печатот, радиостаниците и другите медиуми од страна на напаѓачот, за ефективна комуникација се потребни средства и опрема. Опремата за печатење подземни весници, летоци за отпор и радиоемисии би можеле претходно да бидат скриена. Би требало да се направат претходни спогодби за да можат да се лоцираат такви станици за емитување или печатници на територијата на пријателска соседна земја како дел од спогодба за заемна помош при граѓански заснована одбрана.

Бидејќи напаѓачите можат да се обидат да го присилат населението на потчинетост со смислени мерки за создавање глад, и бидејќи некои методи на отпор (како на пример општ штрајк) би можеле да ги нарушат редовните текови на снабдување, вонредни дотури на храна би требало да бидат децентрализирани и да бидат складирани локално. Исто така треба да бидат истражувани алтернативни методи за обезбедување гориво и вода за време на неприликите. За одредени видови на кризи, во земји со значајни сместувачки и прехранбени

можности во селски или шумски краеве, може да се размислува на планови за раселување на големи групи луѓе од големите градови во тие предели каде угнетувачот може потешко да оствари контрола врз нив.

Секоја земја и секое одбранбено сценарио има свое сопствено множество од специфични проблеми и согледувања. Луѓето одговорни за одбрана, специјалистите за граѓански заснован отпор и разни делови на целокупното население, ќе треба да ги идентификуваат посебните видови на подготовки и обука кои се најбитни за нивните посебни услови и потоа да формулираат планови за задоволување на тие потреби.

Со свесен напор за прочистена и подготвена граѓанска борба, може за неколку пати да се зголеми борбената моќ на ненасилната борба за целите на граѓански заснованата одбрана во однос на моќта демонстрирана во најуспешните импровизирани борби во минатото како што беа оние во Полска 1980-1989, Источна Германија 1989 и Чехословачка 1989-1990. Така зголемената моќ може да биде силно средство за застрашување и одбрана.

БОРБЕНИ СТРАТЕГИИ

Општеството води одбрана

Стратегиите на граѓански заснованата одбрана можат да бидат најпрвин групирани во две широки категории, "општ отпор" и "организиран отпор".¹⁸ Да ги разгледаме овие два вида стратегии.

Доста порано пред еден напад да биде изведен, за целокупната популација треба да бидат избрани и идентификувани клучни точки битни за отпорот. Ова ќе бидат точки во кои населението и институциите би давале отпор дури и во отсуство на какви било посебни инструкции од страна на водството на одбраната. Овој вид на отпор се вика "општ отпор". Овие точки можат да ги вклучат напорите за контрола на училиштата, за скратување на слободата на говор и вера, за претставување на режимот на напаѓачот како легитимен и да ги контролира независните општествени институции.

Општиот отпор преку обезбедување насоки за отпор без потреба за посебни нови инструкции би се соочил со бројни околности. Тие би ги вклучиле ситуациите такви како кога почетната раководна група е уапсена или ликвидирана, или кога комуникациите со општото население се блокирани, или кога е невозможно да се организираат луѓето за примена на одредени дејства на отпор.

Покрај "општиот отпор", важни аспекти на одбрана би се спроведувале врз основа на посебни повици или инструкции од страна на раководната група. Одбраната иницирана од такви инструкции би можела да се нарече "организиран отпор". Дејствата на организираниот отпор би можеле да вклучат,

на пример, планиран масовен митинг, проповедно писмо од црквените водачи кое повикува на отпор, краток симболичен штрајк, печатење на забранети весници и пркосни радиоемисии.

По нападот голем дел од одбранбената борба би течела во точки каде што барањата на напаѓачите се во допир со работните и професионални одговорности на поединци и институции. Ваквите видови на одбрана се дел од широките настојувања за општ отпор, или понекогаш можат да се издаваат посебни инструкции за организиран отпор во такви точки. Отпорот во такви точки е чест во прототипските случаи опишани во Глава 2 и во други конфликти. На пример, со спроведување на политиката на граѓански заснованата одбрана од страна на населението, освојувачите би се сретнале со прикриено одбивање од страна на владината бирократија и цивилните службеници да ги извршуваат нивните наредби. Полицијата во отворен или прикриен отпор одбива да ги лоцира и затвора патриотските противници на напаѓачите и исто така го предупредува населението за претстојните апсења. Полицијата може селективно да одбива некои наредби, да ги спроведува неефикасно или во екстремни случаи да им пркоси дрско на напаѓачите и да одбива да ги спроведува сите нивни наредби.

Работниците и директорите би користеле штрајкови, забавања и опструкционизам за да ја оневозможат експлоатацијата на земјата - како што се случи во Рур 1923.¹⁹ Свештенството би проповедало за должност да се одбива да му се помага на освојувачот - како што тоа беше случај во Холандија под нацистите.²⁰ Политичарите, граѓанските службеници и судиите, со занемарување и пркосење на незаконските наредби на напаѓачот, би го оневозможувале контролирањето на нормалната машинерија на владата - како што се случи во германскиот отпор против Кап пучот во 1920.²¹ Новинарите и печатарите одбивајќи да ѝ се потчинат на цензурата би објавувале забранети весници, објави и други публикации илегално било во големи или повеќе помали изданија - како што тоа беше важно во руското револуционерно движење на крајот на XIX и во почетокот на XX век и во неколку земји под нацистичка окупација, вклучувајќи ги Норвешка, Данска, Холандија и Полска.²² Известувачи и техничари би емитувале слободни радио програми од скриени радио станици, како што беше во Чехословачка во август 1968.²³

Напаѓачите брзо ќе откријат дека се конфронтирани со една сѐопфатна борбена сила која се состои од целосното население и многуте пркосни организации на општеството.

Важноста на стратегијата

Овие оружја, или методи, употребени од граѓански заснованата одбрана не треба да бидат применувани во една бркотница, на импровизиран или просто интуитивен начин во согласност со желбите на индивидуалци или како одговор на некои случајни настани. Наместо тоа, овие методи ќе бидат најефикасни ако се применат како составен дел на еден сѐопфатен план за одбрана, односно внимателно избрана одбранбена стратегија.

Со планирањето на граѓански заснована одбрана, бранителите можат јасно да ги воочат можните цели на потенцијалните напаѓачи и нивните можни стратегии. Ова би им овозможило на бранителите да подготват противстратегии и опции на отпор пред да се случи нападот. Планирањето исто така може да води кон развој на алтернативни стратегии и околосни планови кои би им дозволиле на бранителите да ја зачуваат иницијативата во една граѓански заснована одбранбена борба. Мирновременските стратешки анализи во значајна мера би ја зголемиле моќта на бранителите во услови на надворешен или внатрешен напад.

Обидот да се обезбеди одбрана без формулирање и примена на стратегија е несериозен. Исто така тоа е потенцијално опасно. Една од главните причини за пропаста на некои поранешни ненасилни борби беше запоставувањето на развојот на стратегија или избирањето на лоша. Стратегијата е исто толку важна во граѓански заснованата одбрана како што е тоа и во вооружената војна.

Потребен е еден глобален план за координирање и за насочување на сите соодветни и расположиви извори за да се постигнат целите во конфликтот. Ова се вика *глобална стратегија*. Таа ги вклучува вниманието кон правичноста на каузата, изборот на притисоци и санкции што ќе се применуваат, изборот на техники за дејствување, поставувањето на основни рамки на избор на стратегии и доделувањето на општи задачи

и извори во конфликтот. Во рамки на глобалната стратегија треба да се формулираат индивидуални стратегии за да се постигнат главните цели во конфликтот или за спроведување на широките фази на борбата. Стратегија е концепција, еден широк план, како најдобро да се дејствува за да се остварат сопствените цели во еден конфликт. Се тежнее да се употребат поседуваните извори за добивање на максимална предност во добивката на сопствените цели со минимум чинење. Одбранбената стратегија определува дали, кога и како ќе се води борба.

Тогаш, за да се спроведе стратегијата, се употребуваат посебни тактики (планови за ограничени дејства) и специфични *методи*.

Стратегиите за граѓански заснованата одбрана треба да се планираат со многу размислување и посебна грижа. Стратежите треба да се потпираат врз најдобрите расположливи извори на стратешки принципи. Тие треба да поседуваат длабоко знаење за ненасилната борба и за конфликтната ситуација. Исто така стратезите треба да бидат мошне свесни за силите и слабостите на населението што се брани и на напаѓачите.

Стратегии на граѓански заснованата одбрана

Прва фаза. Основен принцип на граѓански заснованата одбрана против внатрешната узурпација и надворешната агресија е негирање на легитимноста на напаѓачите. Применето во практика, ова се претвора во масовна несоработка и непослушност. Но тоа самото не е стратегија на одбрана. Општата несоработка и пркос треба да бидат прочистени и приспособени во неколку можни стратегии.

Стратегиите ќе варираат според природата на одбранбената борба. Стратегиите за одбрана против државниот удар можат да бидат нешто поинакви од стратегиите против странската војна инвазија. Би било прилично важно против државниот удар да се поведе непосредна, силна и солидна одбрана со цел да се спречи прифаќањето на пучистите како влада и утврдувањето на нивната ефикасна контрола врз државниот апарат и општеството како целина.

Поконкретно, противпучистичката одбрана би имала потреба од стратегија на непризнавање и отфрлање на пучистите и нивниот напад. При избивањето на обидот за пуч, граѓанството може да одбие да ја прифати владата на узурпаторот, да не им ја признава легитимноста и да не се потчинува, и да спроведува масовни граѓански протести, штрајкови и граѓанска непослушност. Цивилните службеници и полицијата можат да одбијат да работат за пучистите, а војниците можат да одбијат да учествуваат во незаконскиот напад. Локалната, регионалната и провинциската власт може официјално да го отфрлат пучот како незаконски и да одбијат да ги признаваат наредбите и регулациите издадени од пучистите. Со претходни меѓународни спогодби новите влади можат да го одбијат дипломатското признавање на пучистите и да прогласат забрана на економската помош. Изведени до крај, овие видови на отпор можат да ја спречат консолидацијата на пучот и да предизвикаат негов колапс, како што открија прототипските случаи скицирани во Глава два. На пучистите им треба значаен степен на легитимност и соработка од општеството за да ја зацврснат нивната сила. Ако се лишат од легитимноста и соработката пучот може да згасне од политичка изгладнетост.

Во случај на странска инвазија, се достапни слични, иако не исцело исти, стратегии во почетниот период. Една од нив е "ненасилна секавична несоработка." Оваа стратегија, исто така наречена "целосна несоработка," се применува само во одредени моменти во граѓански заснованата одбранбена војна. Ова е остра стратегија, полна несоработка со напаѓачите, во суштина иста како што беше препорачана во антипучистичката стратегија. Применета во почетокот на одбранбената борба против инвазијата таа може да биде со цел да ги шокира напаѓачите, покажувајќи го обемот и длабината на одбраната со која тие ќе се соочат. Оваа стратегија исто така има комуникативна функција, информирајќи го раководството на напаѓачот дека одбраната ќе биде сериозна и посебно тешка да се порази, така што би било најдобро тие да се повлечат. Оваа стратегија, исто така, ќе им пренесе на обичните војници и офицери, чија разочараност и бунт се пожелуваат, дека нивните животи нема да бидат во опасност.

Ова стратегија може да употребува бројни ненасилни оружја, како што се општиот штрајк, нестопанисување (и од работниците и од менаџерите), евакуација на градовите, останување дома, парализа на политичкиот систем, постојано придржување кон политиката и законите пред нападот (игнорирајќи ги оние на напаѓачите), полнење на улиците со демонстранти, а наспроти тоа и тотално опустошување на улиците, масивно подријување на трупите на напаѓачите и неговите служби, пркосно објавување весници и емисии на радиото и телевизијата со новости за нападот и отпорот и друго.

И покрај тоа што ваквите методи можат ефикасно да ги предпочат намерите и методите на отпорот, само ретко, ако тоа воопшто е можно, ќе се покажат доволни да ги присилат напаѓачите на брзо повлекување. Покрај ова, ако се примени за подолг период општ штрајк или нестопанисување, тоа може да ги загрози капацитетите на нападнатото општество да ја преживее својата сопствена одбрана. Затоа, стратегијата за тотална несоработка против инвазијата не може да биде постојана. Наместо тоа, по нејзината употреба во почетните стадиуми на одбраната, оваа стратегија би требало да се запре и држи како резерва за можна употреба во подоцнежните фази во борбата. Таа би можела да се употреби повторно, на пример, по извршувањето на екстремни бруталности од страна на напаѓачот или кога би се посомневало дека масовни и драматични изразувања на отпорот би можеле да му зададат смртоносен удар на нападот.

Воопшто, постојат повеќе причини за продолжување на стратегијата за тотална несоработка во подолг временски период во случај на внатрешен државен удар (кој бранителите треба да се обидат да го поразат во неговиот зародиш) отколку во случаите на странска инвазија, кои вклучуваат противници чии основи на моќ лежат надвор од нападнатата земја.

Една алтернативна стратегија во почетокот на странската инвазија може да биде стратегијата на соопштување и предупредување. Зборови и симболични дејства би се користеле за да се соопшти волјата за отпор, за да се индицираат видовите на одбрана кои се користат и за да се поттикнува повлекување. Следниве методи можат да се искористат во една таква стратегија: летоци, писма, радио и телевизиски емисии, лични

разговори, весници, постери, знамиња, дипломатски пораки, изјави при средбите во Обединетите Нации, помош од трета страна, цртање пораки и лозинки и посебни видови на демонстрации со кои би можело да се врши соопштување и покрај јазичните препреки. Сите овие би биле наменети за трупите на напаѓачот, водачите, домашното население и потенцијалните домашни подржувачи на нападот.

Ако не уследи брза победа по ненасилната секавична воена стратегија, бранителите сепак ќе имаат остварено нешто значајно: мобилизација на нивните сопствени сили и соопштение за нивната намера да даваат отпор и за посебниот карактер на нивната одбранбена политика. Овие добивки се слични на резултатите на стратегијата на соопштување и предупредување. Во тој момент веќе би било време да се премине на друга стратегија, попогодна за претстојната долготрајна борба и посposобна да ги спречува специфичните цели на напаѓачот.

Продолжена борба. Без разлика колку и да е добра подготовката, на почетната одбранбена кампања треба да се гледа едноставно како на фаза на започнување на борба која, како и вооружената кампања, може барем во еден подолг период на интензивен напор да постигне победа. Во случај нападот да не колапсира во почетната фаза на отпорот, потребно е пренасочување во борбената стратегија за да може да се спроведе продолжителен отпор.

Планерите на одбраната ќе треба да формулираат стратегии со цел да ги поразат специфичните цели на напаѓачот. Поразот на напорите да се контролира државниот апарат и неговата употреба за остварување на други цели, се разбира е главната цел во сите случаи на граѓански заснованата одбрана. Поспецифично, меѓутоа, ако целта на напаѓачот е економска експлоатација, тогаш одбранбените планови треба да бидат концентрирани на блокирање на таа цел. Фокусирањето на одредени облици на отпор со цел да му се оневозможат специфичните цели на напаѓачот ќе произведе стратегија на "селективен отпор", понекогаш нарекувана "отпор во клучните точки".

"Тоталната несоработка" подолгорочно не е една практична стратегија и најмногу може да биде резервирана за специфични точки во борбата, како што беше дискутирано во стратегијата на ненасилна секавична одбрана. Наместо

неа постои поголема веројатност дека силни и вешти примени на селективен отпор во содејство со подривување на службите и трупите на напаѓачот можат да бидат попогодни и конечно поефикасни одбранбени стратегии.

Менување стратегии

Одредена борба може да биде кратка или долга, во зависност од различни фактори. Како што рековме, промени во стратегијата на граѓанските бранители може да бидат потребни во одредени моменти за да се дејствува против новите цели или мерки на напаѓачот, да се исправат покажаните слабости или да се зголемат предностите од неочекуваните придобивки на бранителите или да се максимизира силата и дејството на отпорот на бранителите. За граѓански заснована одбрана се потребни голем капацитет на моќ и одбранбена сила, подеднакво како и во случај на воен конфликт.

Фактот дека одбраната се спроведува со ненасилна наместо со насилна борба нема да им ги омили бранителите на напаѓачите. Напротив, тешкотиите со кои се соочува напаѓачот при овој вид на борба можат да ги натераат напаѓачите не само да посакуваат бранителите да употребуваат насилство туку и да ја зголемат бруталноста на репресијата. Бранителите треба да очекуваат дека напаѓачите ќе употребат какви било средства со кои, според нивно мислење, тие би го запреле, неутрализирале или разбиле отпорот.

Граѓанските бранители мораат да бидат подготвени да истраат во одбранбената борба и покрај сета репресија, како што за тоа ќе стане збор во следната глава. Комбинацијата на истраен пркос и силна ненасилна дисциплина создава најсилна одбрана. Ваквата комбинација може да ги направи трошоците на нападот неприфатливи за напаѓачот, може да го спречи остварувањето на неговите цели и да го натера да се повлече. Во крајни случаи целосната истрајност и дисциплина можат дури да доведат до распаѓање на силите и на режимот на напаѓачите.

Иако некои граѓански засновани одбранбени борби можат да бидат релативно кратки, што го покажуваат прототипските

случаи против пучевите опишани во втора глава, бранителите мораат да бидат подготвени за продолжена и тешка борба. Соочувајќи се со острата репресија и загуби, делови од населението што се брани можат да се обесхрабрат, уморат и деморализираат, како што се случи во импровизираната германска борба во Рур во 1923.

За време на продолжената одбранбена борба може да биде потребно одвреме навреме да се промени стратегијата за да се зачува одбранбената волја, живост и ефикасност. Може, на пример, одговорноста за јавно дејствување да се префрли од група која е истоштена на друга која е посposобна да ја предводи борбата. Одбраната би можела да биде концентрирана на помалку или на потесни проблеми за некое време, за да така што поголеми делови од населението се олеснат од најтешките притисоци.

Дури и под најлоши околности е важно на некој начин да продолжи одбранбената борба. Под доста екстремни услови борбата може да го земе обликот на "културен отпор" - придржувајќи се кон главните елементи на стилот на живеење на народот, јазикот, општественото организирање, верувањата и обичаите. Ако установите и организациите на бранителите, кои ги обезбедуваат структурните основи на отпорот, се неутрализираани, контролирани или дури уништени, отпорот не смее да запре. "Капитулација" не е збор во речникот на граѓанските бранители. Во крајно репресивни периоди, ненасилните дејства на одбраната можат да се спроведуваат од мали групи, дури и привремени, или од индивидуалци. Ова се нарекува "микрoотпор."²⁴

Во случај на лоши времиња за одбраната е важно да се зачува духот на луѓето, нивната желба за повторно здобивање контрола на нивното општество и вербата, колку и да е слаба, дека тие ќе бидат способни тоа да го направат. Потребни се сериозни анализи и истражувања за тоа како најдобро да се дејствува во такви крајни ситуации. Скорашното возобновување на националната волја за борба за повратување на изгубената независност, како што тоа беше успешно покажано на Балтикот, Источна Централна Европа и во многу поранешни советски републики, е доказ дека посветли денови понекогаш лежат пред нас и покрај безперспективноста на денешната

трагична ситуација. Граѓаските бранители би требало секогаш да се стремат кон развој на многу посилен отпор.

Дури и при најтешките фази на борбата, одредени значајни промени би можеле незабележливо да се развиваат и да им помагаат на бранителите. Овие можат да ги вклучат појавата на зголемување на сомневања, внатрешни несогласувања и расцеп во редовите на напаѓачите. Со време околностите можат да се променат, да се случат неочекувани настани и новите иницијативи на отпорот и обновениот дух и енергија можат да водат кон оживување на широките одбранбени напори.

Понекогаш, пожелуваниот развој може да бара промена кон поамбициозна стратегија. Како што забележавме, може да постојат моменти кога бранителите имаат потреба да ги зголемат покажаните слабости во редовите на противникот или да ги искористат новонајдените сили во своите сопствени редови. Бранителите можат да лансираат додатни селективни кампањи на отпор за да ја прошират борбата на еден поширок фронт. Во одредени фази, бранителите можат да го зголемат притисокот врз трупите и службениците на напаѓачите со цел да предизвикаат нивен натамошен колапс како надежни инструменти на власта на напаѓачите. Кога контролата или волјата на напаѓачите ќе ослабнат значително, може да биде време да се поведе уште една ненасилна секавична борба или кампања за тотална несоработка. Без разлика дали ова ќе биде завршниот удар или, наместо тоа, само друга фаза на конфликтот проследена со друга селективна стратегија на отпорот, за бранителите е битно да размислуваат внимателно како да се доведе одбранбената борба до успешно завршување.

Прашањата на стратегиите се многу поразновидни и посложени отколку што е овде нагласено и читателите кои се соочуваат со стратешки одлуки се поттикнуваат да ги проучат поцелосните расправи на други места.²⁵ Планерите на граѓански заснованата одбрана треба не само да ја учат продлабочено динамиката на ненасилната борба против безобзирните напаѓачи, но исто така и да станат вешти стратегии. Ова знаење и мудрост ќе им овозможи да го дадат нивниот максимален допринос во одбранбената борба.

5

ДИСЦИПЛИНА, РЕПРЕСИЈА И УСПЕХ

Искушување и провокација на насилство

Во случаи кога бранителите се потпираат само на граѓански заснована одбрана, често може да постојат искушенија да се употреби насилство против напаѓачите или нивните соработници. Може да се замисли дека целокупната заштита ќе биде посилен ако на ненасилната борба и се додаде понешто од насилството. Или, соочени со насилната репресија некои борци на отпорот од очај ќе повикуваат на насилство. Дури можат да застапуваат дека дефиницијата на националната независност ја вклучува државната способност да го организира и раководи воениот капацитет.

Ни еден од овие аргументи не е нужно точен, и ако биде прифатен, кој било или сите, тоа може да доведе до катастрофа. Заговорниците на овие погледи можат да бидат искрени, но тие покажуваат недоволно разбирање за потребите на глобалната стратегија за техники на ненасилна борба: храбрата борба мора да биде комбинирана со ненасилни дисциплини. Во еден конфликт, насилството користено од страната која инаку користи ненасилна борба е доста контрапродуктивно. Двете техники - насилната и ненасилната - дејствуваат на суштински различен начин. Потребите за ефективна насилна борба, како што се широкото физичко разрушувања и убивања на трупите на непријателот, би ја поткопале ефективноста на ненасилната борба.

Воведувањето на насилство од страна на лицата од отпорот веројатно ќе ги спречува, а може и тотално да ги преобрати, како процесот на политичкиот цуи-цуи (за кој ќе

стане збор подоцна во оваа глава), така и дејствувањето на самите посебни механизми за промена на техниката на ненасилството. Успехот на граѓански заснованата одбрана зависи во висок степен од истрајноста на бранителите во борбата со нивните сопствени методи. Прифаќајќи го насилството, бранителите всушност се согласуваат да се борат според правилата на противникот. Со ова иницијативата му се предава на непријателот.²⁶

Извршувањето на насилство од страна на лицата кои даваат отпор исто така ќе биде употребено за да се "оправда" претераната репресија која напаѓачите сакаат во било кој случај да ја употребат. Напаѓачите можат да тврдат, исто така, дека тие ја спасуваат земјата од тероризам или граѓанска војна, и дека го зачувуваат редот и законот. На меѓународен план таквото насилство ќе се искористи како оправдување за "самоодбрана" од "насилните напади" од страна на земјата која е жртва (иако тврдењето за "самоодбрана" се користи всушност за да се прикрие агресијата).

Насилниот отпор може исто така да придонесе кон обединување на домашното население на напаѓачот и неговите воени сили против бранителите. Меѓународната симпатија и поддршка на бранителите може да биде значително намалена. Бројот на сопственото население кое што сака и може да учествува во одбранбената борба веројатно е дека со насилството ќе биде помал отколку со една стратегија на напoлно ненасилен отпор.

Напротив, истрајувањето во отпорот со ненасилни однесувања би придонело кон: освојување на симпатија и поддршка, намалување на загубите, внесување на разочарување дури и бунт во силите на противникот и привлекување на максимално учество во ненасилната борба.

Согледувајќи дека насилството ги поткопува динамиката и силите на ненасилниот отпор, владите, политичката полиција, окупаторските власти и слично, често намерно ги провоцираат лицата од отпорот да употребат насилство. Насилството, или насилните намери, често лажно им се придодаваат на лицата кои даваат отпор. За да се поттикнат лицата кои даваат отпор на насилни реакции често се користи бруталната репресија. Ако бруталната реакција е недоволна за да предизвика

насилен отпор, полицијата на противникот може да подметне лажни докази во вид на пушки, бомби, документи и сл. меѓу лицата од отпорот за да ја "докаже" нивната намера да употребуваат насилство.

Другпат во групите на отпорот се поставуваат агенти-провокатори за да ги поттикнуваат, па и да ги извршуваат, насилните дејствија со цел да ги "докажат" обвиненијата дека лицата кои даваат отпор употребуваат насилство. На пример, за време на руското царство Охрана (тајната царска руска полиција) борејќи се со финското движење за независност, како агенти поставуваше провокатори за да извршуваат насилство против Русите, а исто така за да ги провоцираат Финците да го прифатат насилството. Целта беше да се оправда грубата репресија.²⁷ Нацистите (насекаде) постојано им припишуваа насилство на нивните противници, домашни и меѓународни, за да ја прикријат претераноста на нивното сопствено насилство и агресија.²⁸

Репресијата како чекор кон победа

Агресорите соочувајќи се со здружена несоработка и пркос можат да бидат сериозно загрозени. Затоа најчесто агресорите одговараат со репресија. Убивањата на советските трупи во Вилнус и Рига во јануари 1991 се меѓу најскорешните трагични примери за ова. Ненасилниот пркос често ризикува жртви, понекогаш и сериозни, но скоро секогаш создава многу помалу жртви отколку кога двете страни би употребувале насилство.

Загубите во ненасилните борби се исто така во најголем дел, или сосема, граѓански. Досегашните искуства покажуваат дека колку понекогаш тие и да се екстремни, бројот на мртвите и ранетите е само мал дел од граѓанските загуби кои се случуваат во вооружени конфронтации. Практично секоја вооружена борба во текот на многу децении се соочи со драстично поголеми загуби меѓу граѓанството отколку меѓу војската. Затоа, ако сакаме да ги избегнеме големите жртви на војната, и при тоа сè уште да обезбедуваме ефективни средства за одбрана, потребно е да се разгледа граѓански заснованата одбрана.

Агресивните мерки на агресорот - сослушувањата, затворањата, тепањата, концентрационите логори, стрелањата и егзекуциите, на пример, - се тешки и болни, но самите тие не се пресудни. Всушност, репресијата на противникот е доказ за моќта на ненасилното дејствување и не е поголема причина за очај отколку кога, во обичната војна, непријателот пука убивајќи и ранувајќи војници. Покрај намерата на агресорите да ги предизвикаат лицата кои даваат отпор да употребат самоуништувачко насилство, репресијата може често да биде наменета да го скрши отпорот и да внесе страв меѓу народот. Кинеската поговорка вели: "Убиј ја кокошката за да го уплашиш мајмунот." Меѓутоа, ако лицата што даваат отпор и населението одбијат да бидат доведени во потчинетост и пасивност преку застрашување, тогаш репресијата ќе пропадне.

Репресијата врз лицата што даваат отпор и се придржуваат кон ненасилна дисциплина понекогаш може да има сосема спротивен ефект од оној што го имал како намера репресорот. Во таква ситуација постои силен стремеж насилството и репресијата на противникот да се свртат против неговата сопствена позиција на моќ. Овој остар контраст меѓу бруталноста на репресорот и ненасилното поведење на лицата што даваат отпор ги става акциите на репресорот во најлошо можно светло.

Ваквата ситуација го започнува посебниот процес на "политички циу-циу." Бидејќи на насилната репресија на напаѓачот не се одговара ниту со предавање и бегство ниту со насилен отпор, нивното насилство се свртува политички против нив самите. Овој процес ја зголемува неслогата во редовите на напаѓачот, го зголемува единството и отпорот меѓу бранителите и нивните подржувачи и донесува повеќе симпатија и помош од трета страна. Процесот на политичкиот циу-циу досега е забележан во бројни случаи на ненасилна борба. Во Чешката и Словачката "кадифена револуција" од 1989, на пример, бруталниот притисок врз ненасилните протести во Прага од страна на специјалната полиција на 17 ноември беше искрата за распаѓање на политичкото противење против тврдокорниот комунистички режим.²⁹

Насилството на противникот никогаш не може во вистинска мерка да се справи со видовите на борба што се водат против него од страна на дисциплинирани и упорни ненасилни

активисти. Ако репресијата придонесе повеќе луѓе да се приклучат кон отпорот, бројот на граѓанските бранители може да стане толку голем што контролата станува невозможна. Поддржувачите на напаѓачите може да се почувствуваат нелагодно, да престанат да го почитуваат и дури и да го напуштат.

Полицијата може да одбие да врши натамошна репресија на лицата што даваат отпор, официјални лица може да дадат оставка и во крајни случаи дури можат да се побунат трупите на противникот. Масовно ненасилно опирање од страна на населението може дотогаш да ја направи владата на напаѓачот немоќна.

Меѓународна поддршка

Меѓународниот публицитет кој гледа со симпатија на лицата што даваат ненасилен отпор може да биде стимулиран или зајакнуван преку процесот на политичкиот циу-циу. Тоа може да води кон потрајно и посоживеано известување на странските вести, и понекогаш до меѓународни дипломатски и економски притисоци против напаѓачите. Во почетоците на Солидарност во Полска, КОР (Комитетот за одбрана на работниците, којшто беше распуштен во есента 1981) и драматичните штрајкови и протестни активности на Солидарност помогнаа да се задржи вниманието на овој драматичен настан на ненасилно народно опирање на комунистичкиот режим.

Понекогаш на ненасилните борби може да им помогне интернационалната поддршка. Меѓународните економски санкции против Јужна Африка, на пример, посебно од 1986 до 1991, се смета дека придонесоа за зголемување на економските и политички притисоци врз владата во Преторија предизвикани од внатрешните движење против апартхејдот во Јужна Африка.

Меѓутоа, за моќта на меѓународното јавно мислење или дури и за меѓународниот дипломатски и економски притисок не треба да се романтизира. Има многу случаи во кои агесиите и внатрешните диктатури продолжија дрско со нивното угнетување и притисок, и дури започнаа со нови бруталности, пркосејќи му на светскиот презир.

Моќни сили на многу нивоа ги попречуваат малите нации во здобивањето и одбраната на независноста. На пример, Литванците поттикнати од очигледната правда на нивната кауза се чинеше дека претпоставуваа дека светот непосредно и ентузијастички ќе им пожели добредојде на нивното прогласување на независноста во март 1990. Ниедна влада, меѓутоа, не побрза да ја признае новата држава. Следеа тешки месеци со нови акти на агресија и отпор, понекогаш со загуби. Требаше да се дочека времето по пропаднатиот пуч во август 1991 за да го добие Литванија широкото признание кое го заслужуваше.

На меѓународно ниво, државите имаат многу натпреварувачки спротиставени интереси што можат да ја спречат нивната активна поддршка на движењата за ненасилен отпор. Ова сигурно е вистина за главните воени сили, кои често не се подготвени да ги поддржат сецесионистичките борби против другите големи држави. На ова се должи доста долгото одбивање, сè до септември 1991, на владата на Соединетите Држави да ја признае независноста на балтичките држави и нивното продолжување до денес (февруари 1992) да ја признаат независноста на Тибет анексиран од страна на Кинезите.

Граѓански заснованата одбрана многу би помогнала во мобилизацијата на светското јавно мислење и поддршка. Каква било поддршка за нацијата која води граѓански заснована одбрана би била добредојдена и од помош. Меѓутоа, државите што се бранат сè уште мораат да зависат од сопствените напори за здобивање победа и признавање. Сè уште останува вистина дека одбранбената војна мора да се планира и да се спроведе на моќен и одговорен начин така што бранителите сепак ќе бидат во состојба да победат, иако немаат значајна меѓународна помош.

Успех

Успехот зависи сепак од неколку клучни фактори. Тие ги вклучуваат, меѓу другите, духот на отпорот; солидарноста на народот што се брани; силата на општеството во одбрана; способноста на населението да ги оддржи отпорот, ненасилната дисциплина и да ја поднесе репресијата; слабостите на напаѓачот; и мудроста на одбранбените стратегии. Отпорот од

страна на подготвени луѓе и нивните установи може конечно да се покаже како преголем залак за напаѓачите. Напаѓачите можат да бидат лишени од остварувањето на нивните цели. Напорите на напаѓачите да воспостават неопходна контрола над општеството може да пропаднат и да го доведат во состојба на политичко осило. Продолжената репресија во окупираната земја може да поттикнува натамошен отпор. Бројот на несоработувачите и непослушните може постојано да расте. На крај може да стане јасно дека бранителите се пред победа, со повитална и потрајна слобода отколку што беа пред кризата.

Кога ќе пропадне обидот на напаѓачите да ја стават на колена земјата во која се спроведува граѓански заснована одбрана, во редовите на режимот на напаѓачите, меѓу неговите војници и официјални лица, можат да растат расколот и нерешителноста. Кохезивноста и поддршката на напаѓачите можат да се разбијат и значајно да се ослабнат, а во исто време одбраната уште повеќе да зајакне. Кога напаѓачите ќе согледаат дека тие можат да изгубат, во напорите да ја разбијат одбранбената борба или просто поради тоа што се фрустрирани и гневни, можат да почнат да прават нови бруталности. Во други случаи, кога согледуваат дека не можат да победат, напаѓачите можат да побараат повлекување пред да се случи пораз. Економската цена на продолжениот напад може да биде превисока за да се оправда во светлото на ограничената добивка. Политичките трошоци можат да станат неприфатливи.

И покрај тоа што бранителите не би требало да очекуваат премногу од меѓународната поддршка, под некои услови, меѓународните притисоци би можеле понатаму да ја ослабнат силата на напаѓачите и да ја зајакнат силата на граѓанските бранители.

Успешната граѓански заснована одбрана на општеството би водела до географско повлекување на освојувачот или до колапс на внатрешните узурпатори. Оваа победа ќе произлезе од директната успешна одбрана на самото општество. Привидната контрола која произлезе од лесното распространување на воените трупи на напаѓачот открива дека тоа било само фатаморгана.

Во досегашните глави се нагласени само глобалните црти и илустрации на можните облици на граѓански заснованата одбрана. Секој случај има свои сопствени карактеристики. Се разбира дека целите на напаѓачите ќе се разликуваат во секоја ситуација. Очигледно, за сите околности не може да постои еден шаблон. Во мирновременски услови е важно да се подготвуваат планови за посебните околности во кои би се спроведувале различни видови можни стратегии за справување со различни закани и околности.

Со ваква политика е можна победа само кај оние што ја развиле во профинето и моќно политичко оружје. Секогаш е можен пораз на граѓанските бранители исто како што пораз се случува и во традиционалната војна. Меѓутоа, постојат силни знаци дека решителните луѓе имаат поголеми шанси да постигнат успех со помалку жртви и рушења преку политика заснована на граѓанска одбрана отколку со военоодбранбена политика.

ПОВИСОК ОБЛИК НА ОДБРАНА

Разгледувања и прифаќања : надпристрасен пристап

Без разлика дали предлогот е да се додаде состојка на граѓански заснована одбрана или да се направи поинакво наоружување засновано на исцело граѓански заснована политика, изложувањата, разгледувањата и решенијата не треба да се прават на идеолошка или пристрасна основа. Наместо тоа, погледите на граѓански заснованата одбрана треба да бидат прикажани и оценети на "надпристрасен" начин - несврзан со какви било индоктринирани погледи или тесни групи.³⁰ Особено, политиката во никој случај не би требало да биде прикажана како пацифистички или антивоен концепт. Напротив, во неколку држави воените офицери имаат покажано сериозен и позитивен интерес кон оваа политика. Ако овие граѓански засновани погледи се изложат поаѓајќи од нивната потенцијална корист - без идеолошка обременетост - таквата состојка или политика во едно демократско општество би можела да добие поддршка во голем дел или исцело.

Реално е во општеството да се очекува широка поддршка на состојката на граѓански заснованиот отпор, а тоа како можно се покажа со едногласната одлука на Шведскиот парламент во 1986 да прифати состојка на "невоен отпор" во рамките на шведската политика на "тотална одбрана".³¹ (Наспроти тоа, во почетокот на 1970-те години во Шведска, изложувањата за ненасилната борба за одбрана понекогаш беа правени на високо пристрасна основа, и според подоцнежниот министер за одбрана Свен Андерсон, од тоа произлезе десет-годишното продолжено разгледување на таквата политиката.)

По прифаќањето, непристрасниот приод ќе настојува да ги вклучи народот и групите кои имаат различни погледи во врска со поддршката на развојот и примената на состојката или политиката. Сите сектори во општеството треба да играат важни улоги не само во оценување на дел или на целата политика туку, ако се прифати, и во подготвување и применување на нови одбранбени елементи. Треба да се потсети дека различните независни организации и институции на општеството ќе бидат главните тела одговорни за извршување на идната политика, а не специјални професионални сили. Оттука, пресудна е поддршката и целосното вклучување на најразновидни независни тела во развојот и изведбата на состојката или целата политика без обзир на верски, политички и други разлики.

Кои се можните начини за прифаќање на граѓански заснованата одбрана во Балтикот, Источна - Централна Европа и Заедницата на Независни Држави?

Во земјите како Русија, Полска, Унгарија и Чехословачка, кои веќе имаат големи воени организации, брзо целосно прифаќање на граѓански заснованата одбрана практично не е возможно. Меѓутоа, способноста дури и на овие држави да се бранат себеси самостојно како од внатрешните така и од надворешните закани, би можела да се зголеми значително со додавање на дел или на исцело граѓански заснован отпор во нивните политики главно засновани на вооружена одбрана. Ова во најмала рака би придонело за зголемување на капацитетот за длабинска одбрана, би ги направило трошоците за одбрана прифатливи и би поддржало одбранбена политика на максимална самозаснованост. Понатаму, ваквите земји, без разлика каква е нивната меѓународна одбранбена политика, би добиле значително со прифаќање на дел од граѓански заснованиот отпор, посебно во одбраната против обидите за државен удар.

Во земјите каде што постојат воени капацитети, процесот на преминување од постојната одбранбена политика на вооружена основа кон граѓански заснована одбрана се вика пренаоружување. Не станува збор за "разоружување", сфатено како намалување или напуштање на вистинскиот одбранбен капацитет (за разлика од военото наоружување). Иако, во определени моменти на процесот може да има ограничување на претходни-

от вооружен систем, со воведување на помоќниот граѓански заснован одбранбен систем постојниот одбранбен капацитет не би се намалил, туку би се зголемил.

За земјите што имаат голем воен систем, исцелото прифаќање на граѓански заснованата одбрана често се смета дека треба да биде остварено со постепен процес на пренаоружување. Најпрвин може да се додаде мал дел од граѓанскиот отпор на инаку милитаристички заснованата одбранбена политика. Потоа, тој мал дел може постепено да се проширува во одговорностите и во големината. На крај, воените состојки можат да бидат проценети како непотребни, дури и како контрапродуктивни, и на тој начин можат да бидат сосема исфрлени.

Во таквата транзиција ќе се сретнуваат проблеми. Кога состојките на граѓански заснованата одбрана ќе се вградат паралелно со широките воени компоненти, внатрешните проблеми на мешање на извесно насилство во ненасилната борба неопходно ќе бараат што повеќе да се раздели военото дејствување од граѓанското дејствување. Разделувањето би можело барем делумно да биде изведено со едновременно разграничување на два вида акции - на пример, ненасилната борба против освојувачот може да започне по престанување на воениот отпор - или преку разделување на целите - на пример, граѓански заснованата одбрана би можела да биде резервирана за отпор против внатрешните удари додека воените средства се наменети против странските агресори. Оваа одделување сè уште не е исцело задоволително во поглед на ефективноста, и вниманието сè уште треба да биде свртено кон затегнатоста меѓу овие две техники на одбрана.

Во други ситуации, меѓутоа, кога земјата нема значителни вооружени капацитети, овој модел на пренаоружување не може да се примени. Новите независни држави без наследена воена сила - како Литванија, Латвија и Естонија - би можеле слободно да размислуваат која одбранбена политика би била најреалистична, прифатлива и ефективна. Таквите земји може да сакаат директно да прифатат тотална политика на граѓански заснована одбрана токму поради тоа што кога ќе се соочат со можните напаѓачи увидуваат дека немаат никаква реална вооружена опција способна за вистинска одбрана на нивните

општества. Ова може да се должи на неможност тие да обезбедат воени капацитети и економски извори или на огромната воена сила на потенцијалните агресори. Граѓански заснованата одбрана може да претставува нивна единствена практична одбранбена опција. Прифаќањето и подготвувањето на граѓански заснована одбрана потоа би можело побрзо да се прави.

За земјите што не развиле воени системи, прифаќањето на граѓански заснована одбрана може да има некои посебни предности. Економскиот трошок би бил низок. Згора на тоа, ефективното застрашување и одбранбените капацитети би биле многу поголеми отколку што тоа би можело да се создаде со вооружени подготовки (особено со оглед на нивните можни непријатели).

Другата важна причина зошто новите независни држави моментално без вооружени системи не би требало да започнуваат со нивно воспоставување е поврзана со внатрешната демократија на таквите општества. Ако, да речеме, нововоспоставената или проширена воена институција не е способна да воспостави реална одбрана од надвор, тогаш улогата која ѝ преостанува е внатрешна. Тоа значи дека тие би можеле да станат силни институции во националното општество и сили за репресија. Како што наведовме, таква една сила би можела да дејствува против демократската влада во вид на државен удар. Ова може да го направи горчлив вкусот на тешко здобената нова независност.

Напротив, политиката на граѓански заснована одбрана нема да создаде воена институција способна да изврши државен удар. Таа би обезбедувала ефективни средства за застрашување или обесхрабрување на каков било политички удар или извршна узурпација. Оваа антипучистичка способност, комбинирана со учеството на населението и општествените институции во граѓански заснованата одбрана, би придонела за развој на една повитална внатрешна демократија.

За овие земји што немаат реалистична вооружена опција, можат да произлезат тешки проблеми од настојувањата да создадат сериозна политика заснована на оружје и исто така едновременно да развијат граѓански заснован одбранбен капацитет. Поделбата на ограничените извори и персонал помеѓу двете политики може да доведе до проблеми (иако граѓанската политика секогаш би била доста поефтина). Исто така,

како што веќе рековме, вооружената и граѓанската политика често дејствуваат на контрадикторни начини; во вистинска борба воените средства би се стремеле да ги поткопаат главните делови на динамиката на ненасилната борба.

Поразување на државни удари и други узурпации

Една одбранбена потреба во сите земји на Источна Централна Европа, Балтикот и Заедницата на Независни Држави е заштитата од внатрешните напади. Традиционалните вооружени средства за одбрана не обезбедуваат одговор за опасности од внатрешен напад без да се предизвика граѓанска војна, која силите на демократијата најверојатно би ја изгубиле. Како што порано истакнавме, граѓански заснованата одбрана е веројатно најефективниот начин за борба против внатрешните преврати. Истите можат да се појават како државни удари или како објавување на воена состојба со намера да се запрат сите стремежи кон развојот на демократијата.

Незаконските преврати се добро познати во историјата на Балтикот, Источна Централна Европа и во бившиот Советски Сојуз. Болшевиците дојдоа на власт во Русија со државен удар во октомври 1917. Во 1926 десничарски армиски офицери наметнаа вонредна состојба и ја распуштија владата во Литванија.³² Чехословачката комунистичка партија ја презеде контролата на државата во 1948 година преку државен удар, а во Полска беше започнат период на остри репресии против Солидарност со воениот удар од 12 декември 1981.

Ова се силни темели ваквите држави да ја прифатат граѓански заснованата одбрана за да ги спречат и разбијат внатрешните напади на младите демократски системи. Навистина, во некои земји во овие региони, населението сега е свесно за моќта на ваквата политика преку искуствата на нивната борба за независност и демократија. Постојат силни причини да се верува дека тие ќе бидат способни за водење успешна граѓански заснована одбрана против идните обиди да се подријат нивните новоформирани уставни демократски влади, како што тоа го илустрира поразот на советскиот државен удар во август 1991. Три од опишаните во Глава 2 прототипски примери на импровизирана несоработка за одбрана беа против државни

удари. Во Германија (1920), Франција (1961) и Советскиот Сојуз (1991) импровизираниот граѓански отпор се покажа како моќно средство за борба против внатрешните напади. Планираните и подготвувани антипучистички одбрани би имале можност да бидат дури и поефективни.

Интересот за граѓански заснована одбрана

Дали е реално да се очекува дека ќе се развива и ќе расте интересот за граѓански заснована политичка опција кај населението и официјалните државни претставници од земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и Заедницата на Независни Држави? Постојат знаци дека тоа ќе биде така.

Во последните три декади во различни земји значајно е зголемен сериозниот интерес за вклучување делови на граѓански заснован отпор во претежно вооружените политики и исто така во целосно граѓански заснованите одбранбени политики. Постојат знаци дека овој интерес созрева, иако скромно, во повисоко ниво на јавно, политичко, воено и владино разгледување.

Веќе се започна истражување во помала мера во неколку земји од Западна Европа и во Соединетите Држави. Политичките и владините интереси често беа многу поважни од развојот на истражувањето. Австрија, Швајцарија и Југославија понекогаш го признаваа ваквиот вид на отпор (нарекуван со разни имиња) како дел од своите тотални одбранбени политики. Во последниве децении Норвешка, Данска, Франција, Холандија и Финска презедоа ограничени владини или полуофицијални проучувања. Шведска, како што споменаваме порано, веќе има прифатено состојка на граѓански заснована одбрана во нејзината политика на "тотална одбрана". Во скоро сите овие случаи, политиката беше согледана само како дел на претежно воено заснованите одбранбени ставови.

Се призна дека граѓански заснованата одбрана е релевантна за променливата политичката состојба во Европа, посебно како состојка на граѓански заснованиот отпор. Јохан Јурген Холст, норвешки министер за одбрана, рече:

Граѓански заснованата одбрана ја има моќта да стане значајно дополнување на традиционалните вооружени облици на одбрана. Бидејќи деструктивноста на војната ги прави

скоро неверојатни намерните големи војни во Европа, граѓански заснованата одбрана придонесува за одвраќање од окупација зголемувајќи му ги трошоците и бремињата на можниот окупатор. Скорешните настани во Источна Европа ја покажаа способноста на модерните општества да ги мобилизираат своите населенија на начин кој го привлекува непосредното внимание на целиот свет.³³

Чекорите преземени во Литванија за време на борбата за независност покажуваат дека е можна целосно граѓански заснована одбрана во една таква земја. Неколку клучни точки на политика на граѓански заснована одбрана беа содржани во резолуцијата прифатена на 28 февруари 1991, од Врховниот совет (парламент) на Литванија. Во случај на активна советска окупација тие ги вклучуваа барањата да "важат само законите што се прифатени од Врховниот Совет на Република Литванија". Главните барања беа:

1. Да се сметаат незаконски сите владеачки структури создадени во Литванија од СССР или неговите соработници и за неважечки сите закони, декрети или други акти, судски одлуки и административни наредби издадени од нив и насочени кон Литванија.

2. Сите владини институции на Република Литванија и нивните официјални личности се должни да не соработуваат со окупаторските сили и поединците кои му служат на нивниот режим.

3. Во случај да се воведо режим на активна окупација, се бара од граѓаните на Република Литванија да се придржуваат кон принципите на непослушност, ненасилен отпор и кон политичката и општествена несоработка како првенствени средства за борба за независност.³⁴

Во една додатна клаузула, Врховниот Совет сепак ја остави можноста граѓаните на Литванија да можат да ги "употребуваат сите расположливи методи и средства за да се одбранат себеси", а таквата ситуација изразена преку насилство би можела брзо да ги подрие единството и силата на заедничкиот граѓански одбранбен став. Во натамошна клаузула Врховниот Совет утврди дека, доколку тоа биде можно, ќе треба да се поведе отпор по инструкција на одбранбеното

привремено раководство на Литванија. Во почетокот на 1992, Литванските планери на одбраната продолжија со нивните разгледувања на можната улога на граѓански заснованата способност за отпор во рамките на нивната долгорочна одбранбена политика.

Владата на Латвија, за време на борбата за независност, исто така презеде чекори за прифаќање политика многу слична на граѓански заснованата одбрана. Во јуни 1991, Латвискиот Врховен совет (парламент) официјално создаде "Центар за ненасилен отпор", чии главни задачи беа (1) да создаде вонредна структура на инструктори и организатори на граѓански заснована одбрана за кризни ситуации, (2) да подготви печатени инструкции за однесување за време на граѓански заснована одбранбена борба, (3) да го советува населението во борбените кризи и (4) да објавува материјали од оваа проблематика.³⁵ По признавањето на латвиската независност, следеше дебата за местото на граѓански заснованата одбрана во латвиското планирање на одбраната. Врховниот совет во тој момент го прекина финансирањето на Центарот. Меѓутоа Центарот официјално сè уште постои, а активниот интерес меѓу владините официјални лица остана.

Во Естонија, во јануари 1991, дискусијата околу средствата за одбрана против здружениот советски напад обрна внимание на норвешкиот антинацистички отпор за време на германската окупација. Истиот тој месец одредени владини луѓе и луѓе на Народниот фронт создадоа план за отпор на населението наречен "Граѓанска непослушност" кој му беше разделен на целото население на 12 јануари 1991.

Во случај на советска воена акција или удар со цел да се смени избраната влада расположена за независност, на естонскиот народ му беа понудени основни точки кои треба да ги следи во отпорот: сите наредби спротивни на естонскиот закон да се третираат како незаконски; да се спроведува строга непослушност и несоработка со сите советски обиди да се зајакне контролата; да се одбие снабдување на советските власти со витални информации и кога е можно да се отстрануваат имињата на улиците, сообраќајните знаци, броевите на куќите итн.; да не се биде провоциран на избрзани акции; да се документираат преку пишувања и филм советските активности

и да се користат сите можни канали за да се сочува и да се шири на меѓународен план таквата документација; да се сочува функционирањето на естонските политички општествени организации (на пример, со создавање на позадински резервни организации и криење на важната опрема); да се изведуваат масовни дејства кога тоа е погодно; и да се презема креативна комуникација со потенцијално непријателски настроените сили.³⁶

Во Литванија, Латвија и Естонија високи владини функционери потврдија дека овие одбранбени препораки за време на кризите во 1991 првенствено беа засновани на пишувањата за граѓански заснованата одбрана, дополнети со други идеи.

Неодамна граѓански заснованата одбрана помина од домениот на практичната политика и "размислувања" во полето на политиките за национална безбедност. Ова се случи на ниво на истражување и политичко оценување. Повеќе не е главно прашањето дали ваквата политика има значење за одбранбените политики за различните европски влади и општества. Наместо тоа, прашањето е до кој степен би требало овој вид отпор да биде вклучен во постојните национални политики. За земјите од Балтикот, Источна Централна Европа и поранешната советска империја граѓански заснованата одбрана се јавува како временски и длабински релевантна. Граѓански заснованата одбрана нуди реалстична алтернатива наспроти создавање и проширување на вооружените сили и вооружување во овој конфликтен дел на светот. Примерите на насилство помеѓу Азербејџанците и Ерменците во Нагорно Карабах и војната меѓу Хрватска и Југославија доминирана од Србите во 1991 не треба да се повторуваат. Нenasилната борба не е само релевантна за бројните меѓуетнички конфликти во многу од овие земји, туку може да биде применета како начин за спротиставување на диктаторските стремежи во новите независни земји, за да се избегне такво насилство какво што се случи во независна Грузија на крајот на 1991 и почетокот на 1992. Постојните конфликти можат да бидат препознани и решавани со избегнување на заемно уништувачка војна преку замена со ненасилни средства за одбрана.

Наведувањето на потенцијалните доблести на граѓански заснованата одбрана не значи дека оваа политика е лесна замена за воените средства и дека таа самата нема свои сопствени

проблеми и тешкотии. Навистина, граѓански заснованата одбрана треба да биде ставена на преиспитување барем исто толку строго колку што тоа се прави за каков било предлог за голема промена во одбранбената политика. Се вршат конкретни испитувања за многу практични проблеми за водење на граѓански заснованата одбрана како што се можните стратегии, видовите на очекувана репресија, за загубите и конечно, за условите и шансите да се постигне успех.

Сегашна применливост

Граѓански заснованата одбрана може да обезбеди делумни или целосни одбранбени политики за сите земји од Балтикот, Источна Централна Европа и некогашниот Советски Сојуз. Овие земји денес се соочени со преоценување на своите одбранбени потреби и политики. Во ваква ситуација тие би требало внимателно да ги избегнуваат опасностите и лошите страни на задржување на големи воени институции или придружување кон регионални воени сојузи. Граѓански заснованата одбрана е алтернатива која може да помогне да се надминат овие недостатоци, а притоа сè уште да се обезбедат ефективни средства за застрашување и одбрана.

Без силна одбранбена политика, новите независни држави во овие региони можат повторно да станат плен како на силните соседи така и на внатрешна политичка или воена диктатура. Едновременно мнозинството од овие држави не се во положба да градат силна самостојна одбранбена политика со воени средства. Навистина, во споредба со можните напаѓачи тешко е да се верува дека некои нови независни држави - како Литванија, Латвија и Естонија - можат некогаш да развијат доволно воени средства за да ги одвратат или поразат главните агресори. Дури и обидот тоа да се направи би довел до сериозно осиромашување на населението создавајќи услови за внатрешни преврати. Во други случаи, како во Украина, новите независни држави би можеле да имаат доволно економски извори за да изградат силен воен капацитет. Всушност, украинските официјални лица ги објавија своите намери да формираат голема државна армија и морнарица. Меѓутоа, не

треба да се превиди опасноста од зголемување на државните воени сили во регионите со силна економска, општествена, етничка и политичка нестабилност.

Со оглед на вековната доминација на Русите и долгата историја на различни државни и етнички конфликти, скоро е неизбежно развојот на главните вооружени сили во овие држави - дури и со чисто одбранбени намери - да биде разбран погрешно како можна закана за соседните држави (дури и кога двата соседи се, на пример, членови на Заедницата на Независни Држави). Граѓански заснованата одбрана е политика, која, ако се прифати целосно, може да обезбеди доста силен одбранбен капацитет без можности за погрешно претставување и објаснување. Земја со граѓански заснована одбранбена политика не е опремена за воена агресија или за реваншистичка експанзија. Оваа значајна разлика може да даде голем придонес за идната добра волја и соработка меѓу овие држави.

Придобивки на граѓански заснованата одбранбена политика

Земја со граѓански заснована одбранбена политика, или дури со состојка на граѓански заснован отпор, може да има полза од споделување на меѓународните истражувања, искуства, политички проучувања и од моделите на подготовка и обука. Таква земја со ваква политика би создала различни добивки. Би било полезно да се резимираат некои од нив кои веќе беа посочени во оваа книга.

Земјата која развива граѓански заснован одбранбен капацитет со таква помош не би станала зависна во својата одбрана од туѓа влада, која би можела да има свои сопствени, можеби незаеднички, цели во идните конфликти. Наместо тоа, капацитетите за граѓански заснована одбрана би можеле да помогнат да се зголеми или да се поврати самостојноста во одбраната, особено во малите и средните држави.

Одлуката за подготовка за ненасилна борба за одбрана би можела да има минимална економска цена, во споредба со воените опции. Покрај тоа, ненасилната борба би нашла начини за решавање на постојните конфликти во и меѓу овие земји без да стимулира движење кон војна или кон повторување на трагичните ситуации во Северна Ирска, Либан и Југославија.

Сите овие предности на ненасилните опции се значајни потенцијални придобивки од граѓански заснованата одбранбена политика за сите земји.

Потенцијалот на ваквите граѓански засновани опции има широки импликации не само за одбрана и за одржување на националната независност, туку и за виталноста на демократските општества. Со преземањето на главната одговорност за одбрана од страна на самиот народ, ваквата политика ќе ги охрабри граѓаните да ги согледаат квалитетите на општеството достоинство за одбрана и да разгледаат како би можеле да се подобрат некои помалку доблесни аспекти.

Во случај на напад, граѓански заснованата одбрана би ги вклучила рестриктивните влијанија во самата земја на освојувачот, како што се проширување на расцепот во режимот и, во екстремни случаи, дури и формирање на отпор против агресијата. Меѓународната поддршка на земјите кои ја употребуваат граѓански заснованата одбрана против агресијата може да предизвика натамошни проблеми за напаѓачите.

Земјите што прифаќаат делови од граѓански заснован отпор или целосна граѓански заснована одбрана, како и други наклонети влади, можат да планираат да им помогнат на нападатите земји. Ова би можело да се спогоди преку договор за заемна помош во граѓански заснована одбрана. Одредбите на еден така заснован договор би можеле да вклучат заложби и подготовки за помош на нападатите членки од страна на други членки на организацијата.

Овие видови помош можат да вклучат што било или сè од следново: споделувања на истражувачки и политички анализи на проблемите и на можностите на таквите состојки и целосни политики и на природата на потенцијалните безбедносни закани; снабдување со храна и друга битна стока за време на одбранбените борби; обезбедување на радио, телевизиски и печатарски можности; дипломатска помош (вклучувајќи ја онаа при Обединетите Нации) во мобилизирање на меѓународните притисоци против напаѓачите; кога е погодено треба да се спроведуваат меѓународни економски санкции против напаѓачите; обезбедување на медицински пратки и служби; помош во општењето (во случај на напад) со домашното население на напаѓачот, информирајќи го за природата на нападот и одбранбената борба, охрабрувајќи противвоен отпор кај него; обезбе-

дување, кога треба, скромна финансиска поддршка на нападна-тата влада и општество; организирање или помагање на бегство во друга земја на клучни поединци или групи на население соочени со геноцид; обезбедување безбедно складирање на скапоценостите на земјата за време на кризите; и служење како комуникациони центри за светот во врска со настаните во нападнатата земја.

Земјите што ја прифаќаат добро подготвената и силна граѓански заснована одбрана би можеле да ја сочуваат независноста како на општата така и на безбедносната политика без потреба да влегуваат во воен сојуз. Напнатостите со соседните земји не би се отежнувале со трки во вооружување. Изборот да се отфрли капацитетот за воен напад може да има одоброволувачки ефект за вознемирените соседни земји.

Бидејќи состојките на граѓански заснованата одбрана и целосната граѓански заснована одбранбена политика ги зголемуваат вистинските капацитети за одбивање и одбрана, секоја земја, без разлика колку е мала или голема, може да ја прифати таквата политика со своја сопствена одлука, без да чека соседните земји да направат нешто слично. Иако прифаќањето низ фази со договори со соседните земји е можен модел, тој не е неизбежен. Навистина, почетното внесување на овие состојки или на оваа политика може да биде направено сосема на ист начин како што тоа земјата би го направила со нови воени оружја, без да чека нејзините соседи да го направат истото. Може да се следи примерот на додавање на граѓански засновани состојки од другите земји за да се придонесе за зголемување на капацитетот за сопствена одбрана и за намалување на меѓународните напнатости во регионот.

Прифаќањето на состојките на граѓански заснованата одбрана и пренаоружувањето во целосно граѓански заснована одбрана во земјите на Балтикот, Источна Централна Европа и Заедницата на Независни Држави не треба само да помогне овие земји да се спасат од странска доминација. Тоа би требало да придонесе, исто така, за подецентрализирана, помалку елитистична, разоружана Европа. Тоа ќе биде Европа поспособна не само за одвраќање и одбрана од странски напади, туку и за одржување на нејзината внатрешна демократија. Прифаќањето на граѓански заснована одбрана ќе придонесе за децен-

трализација на економската и политичка моќ и за зачувување на традиционалните и избрани култури, стилови на живеење и јазици на сите членки на европското семејство.

Поради основните промени кои се случуваат во овие земји, многу луѓе ќе се согласат дека сега не е време за задоволство. Тие ќе продолжат да се соочуваат со сериозни безбедносни прашања. Не ќе можат да ги занемарат потенцијалните опасности. Тие имаат можност да ги разгледаат потенцијалните предности кои се понудени од новата политика на реализмот.

Граѓански заснованата одбрана обезбедува алтернатива:

- * за беспомошноста при соочување со стравот и агресијата,
- * за војната, без разлика во чие име таа се води,
- * за потчинетоста на војнички послабите држави на помоќните, и
- * за економската катастрофа предизвикана од напорите да се обезбеди скапо воено оружје.

Како замена оваа политика може потенцијално да обезбеди моќни средства за одбивање и за одбрана од можните напаѓачи со доста ограничено економско чинење.

Разгледувањето на политичкиот потенцијал на состојките на граѓански заснованиот отпор и на целосно граѓански заснованата одбрана е една од најважните одбранбени задачи кои општеството, неговите институции и неговата влада можат да ги преземат во овие времиња на транзиција.

Со драматичните настани од 1989 и 1990 година и продолжените политички движења на териториите под доминација на некогашниот Советски Сојуз, постои потреба за свежи размислувања за одбраната. Сега постои добра прилика за такво размислување и тоа може да биде за доброто на сите заинтересирани, ако го употребуваат конструктивно и одговорно.

Денеска може да се изнајде една алтернативна нова одбранбена политика преку префинување на народната моќ, создавајќи поефикасна, помудра и посилна одбранбена политика. Тоа е одбранбена политика заснована врз луѓето, не врз бомбите, врз човечките институции, не врз воената технологија, која ѝ служи на слободата, а не се заканува со уништување. Граѓански заснованата одбрана е креативна одбрана заснована врз моќта на луѓето за тие да станат и останат господари на своите судбини и во тешки кризи.

ЗАБЕЛЕШКИ

1. Југославија изгуби околу 10,6 проценти од своето население за време на војната. Овие загуби вклучуваат и многу меѓупартизански убивања. Adam Roberts, *Nations in Arms: The Theory and Practice of Territorial Defence*. Second edition (New York : St. Martin's Press, 1986 [1976]), p.140.

2. Литературата за "одбранбена одбрана" ги вклучува следниве: Jonathan Dean, "Alternative Defence: Answer to NATO's Central Front Problems?" *International Affairs*, vol.64, no1 (Winter 1987), pp. 61 - 88; Stephen S. Nye, Jr., Graham T. Allison , and Albert Carnesale, editor, *Fateful Visions* (Cambridge, Mass.: Ballinger, 1988), pp.93-109; Frank Barnaby and Egbert Boeker, "Defence Without Offence" (Bradford, England: University of Bradford, Peace Studies Paper No.8, 1982; Horst Afheldt, *Defensive Verteidigung* (Reinbek, Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1983) ; Anders Boserup, "Non-Offensive Defense in Research, Working Paper No.5, 1985); Norbert Hannig, "Verteidigung ohne zu Bedrohen", (Universitat Stuttgart: Arbeitsgruppe Friedensforschung und Europaische Sicherheit, Paper No.5, 1986); Hans Heinrich Nolte and Wilhelm Nolte, *Ziviler Widerstand und Autonome Abwehr* (Baden-Baden : Nomoes Verlag, 1984); Lutz Unterseher, *Defending Europe* (Bonn: Studiengruppe Alternative Sicherheitspolitik, 1986).

3. Командант Sir Stephen King-Hall, "The General Strike" (брошура) (London: K-H Services, 1960), p.23. Употребата на терминот од сер Стефан се однесува на соочувањето со вистината дека нуклеарната војна би била нешто "во основа и сосема различно" од која било поранешна војна.

4. Ваквото нешто се засновува на Wilfred Harris Crook, *The General Strike* (Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press , 1931). pp.496-527 ; Donald Goodspeed, *The Conspirators* (New York: Viking, 1962) pp.108-188 ; Erich Eyck ,

A History of the Weimar Republic (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1962), vol.1, pp.129-160); Karl Roloff (pseud. : Karl Ehrlich), "Den Ikkevoldelige Modstand: den Kvalte Kapp-Kupet", in K.Ehrlich, N.Lindberg, and G. Jacobsen, editors, Kamp Uden Vaaben (Copenhagen: Levin & Munksgaard, Einar Munksgaard, 1973) pp. 194-213; and John Wheeler-Bennett, The Nemesis of Power (New York: St. Martin's Press, 1953), pp.63-82. Види исто така Gene Sharp, The Politics of Nonviolent Action (Boston: Porter Sargent, 1973) pp. 40-41 and 79-81.

5. Изнесено се засновува на Adam Roberts, "Civil Resistance to Military Coups," Journal of Peace Research (Oslo), vol. XII, no.1 (1975), pp.19-36. Сите цитати се од овој извор.

6. Изнесено се засновува на Wolfgang Sternstein, "The Ruhrkampf of 1923", in Adam Roberts, editor, The strategy of Civilian Defence (London: Faber & Faber, 1967) and U.S. edition: Civilian Resistance as a National Defense (Harrisburg, Pennsylvania: 1968), pp.106-135.

7. Изнесено се засновува на Robert Littell, editor, The Czech Black Book (New York : Praeger, 1969); Robin Remington, editor, Winter in Prague (Cambridge, Mass. : M.I.T. Press , 1969) ; and Vladimir Horsky , Prag 1968 (Stuttgart: Ernest Klett Verlag and Munich: Kosel-Verlag, 1975). Види исто така H.Gordon Skilling, Czechoslovakia's Interrupted Revolution (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1976).

8. Ова известување за Советскиот удар од август 1991 беше подготвено од Bruce Jenkins. Тоа е изведено од следниве извори: The Boston Globe, 20-23 August 1991; The Economist, 24-30 August 1991; Stuart H.Loory and Ann Imse, Seven Days That Shook The World, CNN Reports, (Atlanta: Turner Publishing, Inc.: 1991); Newsweek, 2 September 1991; The New Yorker, 4 November 1991 ; The New York Times,

20-25 August 1991; Time, 2 September 1991; The Washington Post, 21 August 1991.

9. Jan Karski, *Story of a Secret State* (Boston: Houghton Mifflin Company, 1944).

10. Karski, *The Story of a Secret State*, p. 235.

11. Види Gene Sharp, "Tyranny Could Not Quell Them" (брошура) (London: Peace News, 1958 и подоцнежни изданија); Magnus Jensen, "Kampen om Skolen", in Sverre Steen, general editor, *Norges Krig* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1947-1950), vol. III, pp. 73-105; Sverre S. Amundsen, gen. ed., *Kirkens Ferda*, 1942 (Oslo: J.W. Cappelens Forlag, 1946); and Magne Skodvin, general editor, *Norge i Krig*, vol. 4, *Holdningskamp* by Beit Nokleby (Oslo: H. Aschehoug & Co. W. Nygaard, 1986), pp. 72-121.

12. Види Magne Skodvin, "Norwegian Nonviolent Resistance During the German Occupation", in Adam Roberts, editor, *The strategy of Civilian Defence / Civilian Resistance as a National Defence*, pp. 141-151; and Thomas Christian Wyller, *Nyordning og Motstand* (Oslo: Universitetsforlaget, 1958).

13. Види, на пример, Jeremy Bennett, "The Resistance Against the German Occupation of Denmark 1940-1945", in Adam Roberts, editor, *The Strategy of Civilian Defence / Civilian Resistance as National Defense*, pp. 154-172.

14. Види Robert Littell, editor, *The Czech Black Book*, p. 212.

15. Писмо од Grazvydas Kirvaitis, 7 март 1991

16. Види Gene Sharp, "Facing Dictatorships with Confidence", in *Social Power and Political Freedom* (Boston: Porter Sargent, 1980), pp. 91-112.

17. Оваа листа делумно се засновува на Karl W. Deutsch, "Cracks in the Monolith: Possibilities and Patterns of Disintegration in Totalitarian Systems", in Carl J. Friedrich, *Totalitarianism* (New York: Universal Library, Grosset & Dunlap, 1964), pp. 308-333). Оригинално издание, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1954

18. Види Lars Porsholt, "On the Conduct of Civilian Defence", in T.K.Mahadevan, Adam Roberts, and Gene Sharp, editors, *Civilian Defence: An Introduction* (New Delhi: Gandhi Peace Foundation and Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1967), pp.145-149.

19. Види Sternstein, "The Ruhrkampf of 1923", pp.106-135.

20. Види Werner Warmbrunn, *The Dutch Under German Occupation 1940-1945* (London: Oxford University Press and Palo Alto, California: Stanford University Press, 1963), pp.160-161.

21. Види Gene Sharp , *The Politics of Non-violent Action*, pp. 40-41 and 80-81.

22. Види Franco Venturi, *Roots of Revolution* (New York : Alfred A.Knopf and London: Weidenfeld and Nicolson, 1960), pp.178-179 and 748-749 n.134; Hugh Seton-Watson, *The Decline of Imperial Russia, 1855-1914* (New York: Praeger, and London : Methuen , 1952) passim.; Leonard Schapiro, *The Communist Party of the Soviet Union* (New York: Random House and London: Eyre & Spottiswoode, 1960), passim.; Magne Skodvin, "Norwegian Nonviolent Resistance During the German Occupation", pp.143-144; Hans Luhn, *De Illegale Avisene* (Oslo and Bergen: Universitetsforlaget, 1960); Hans Kirchoff, Henrik S. Nissen, and Henning Poulsen, *Besaettelstidens Historie*, (Copenhagen: Forlaget Fremad, 1964), pp.113ff. ; Werner Warmbrunn, *The Dutch Under German Occupation, 1940-1945*, pp.221-258; and Jan Karski, *The Story of a Secret State*, pp.236 and 264-274.

23. Види Robert Littell, editor, *The Czech Black Book*; and Royal D.Hutchinson, *The Radio and the Resistance: A Case Study from Czechoslovakia* (Hellerup , Denmark : Institute for Peace and Conflict Research, 1970).

24. Изразот "микро-отпор" беше воведен од професорот Arne Naess. Види Arne Naess, "Non-Military Defence and Foreign Policy", in Adam Roberts, Jerome D. Frank, Arne Naess, and Gene Sharp, "Civilian Defence" (London: Peace News, 1964), p. 42, n. 6.

25. За подетални дискусии околу стратегијата на граѓански заснованата одбрана, види Gene Sharp, *Civilian-Based Defense: A Post - Military Weapons System* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1990), pp. 89-111; Gene Sharp, *Marking Europe Unconquerable: The Potential of Civilian-based Deterrence and Defense* (Cambridge, Mass.: Ballinger Books, 1986), pp. 88-118, (London: Taylor & Francis, 1985), pp. 113-151; and Adam Roberts, "Civilian Defence Strategy", in Adam Roberts, editor, *The Strategy of Civilian Defence / Civilian Resistance as a National Defense*, pp. 215-251. Други извори се цитирани кај Sharp, *Making Europe Unconquerable* (Ballinger edition), pp. 160-161, n. 1.

26. За натамошна дискусија види Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action*, pp. 586-620.

27. William Robert Miller, *Nonviolence: A Christian Interpretation* (New York: Association Press, 1964), p. 247.

28. Види Jacques Delarue, *The Gestapo* (New York: William Morrow 1964), pp. 7-10, 34-46, 173-177, 191-192, and 268 inc. n.; Alan Bullock, *Hitler*, (New York: Harper and Row and London: Orhans, 1964), pp. 262-274, 376, 443-466, 482-485, and 546-547; William L. Shirer, *The Rise and Fall of the Third Reich* (New York: Simon and Schuster and London: Secker and Warburg, 1962), pp. 191-196, 304, 336, 339, 342, 357, 361-363, 377, 383, 387-388, 406, 427, 443-444, 464, 472, 518-520, 546-547, 554, inc. n., 563, 577, 579 n., 582, 593-595, 602, 604, 615, 756, and 941; Gerald Reitlinger, *The Final Solution* (New York: A. s. Barnes, 1961), pp. 10-15, 100, 309, 330-331,

348, and 361; Edward Crankshaw, *Gestapo* (New York: Viking, and London: Putnam, 1956), pp. 101-102, 109-111, 160, 177, and 191-192.

29. *New York Times*, 15 December 1989, p. A17

30. Изразот "надпристрасен" ("transpartisan") е воведен од **Bruce Jenkins**.

31. Задачите на Шведската Комисија за невооружан отпор, основана од Парламентот и Владата, се скицирани во прогласот на Шведската Влада: "SPS 1987:199 Forordning med instruktion for delegationen for icke-militart motstand" 23 Април 1987.

32. **Georg von Rauch**, *The Baltic States: The Years of Independence 1917-1940* (London: C. Hurst Co. and Berkeley: University of California Press, 1974), p. 120.

33. **Johan Jorgen Holst**, "Civilian-Based Defense in a New Era" (Monograph No. 2, Cambridge, Massachusetts: The Albert Einstein Institution, 1990), pp. 14-15.

34. Парламентарно информационо биро, Вилнус, Литванија, преведено од **Lithuanian Information Center**, Brooklyn, New York. Release No. 145, 28 February 1991.

35. Необјавено соопштение од **Steven Huxley**, 21 февруари 1991, подготвено врз основа на интервју со естонски истражувачи, владини советници, претставници на Народниот Фронт и членови на Домашната Одбрана.

ОДБРАНИ ТЕРМИНИ СВРЗАНИ СО ГРАЃАНСКИ ЗАСНОВАНАТА ОДБРАНА

Граѓански заснована одбрана: Одбранбена политика со претходни подготовки за спротиставување, применета на целото население и општествените институции заради зачувување на слободата на општеството, а против можни внатрешни закани (како државните удари) и надворешни закани (како инвазиите). Целта е да се застрашат или спречат таквите напади со тоа што ќе се оневозможат успешните узурпации преку масовна и пробрана несоработка и одбрана. Политиката се состои во прифаќање и адаптација на техниките на ненасилно дејствување со цел да се обезбеди национална одбранбена политика. Терминот “граѓански” означува невојнички карактер и ја има за цел одбраната на независноста и демократскиот карактер на општеството и неговите принципи преку дејствување на граѓанството.

Метод: Тоа се специфични средства за дејствување во рамките на техниката за ненасилна акција. Досега се идентификувани скоро двесте посебни методи. Тие се класифицирани во категории на ненасилен протест и убедување, социјална несоработка, економски бојкот, штрајк, политичка несоработка и ненасилна интервенција.

Ненасилство: (1) Воздржување од насилство заради морални или верски принципи (т.е. “Тој верува во ненасилство”) - што не е обично случај во ненасилната борба; (2) Поведение на лица кои употребуваат ненасилно дејство кое ниту предизвикува насилство ниту со него се одмаздува (т.е. “Демонстрантите го запазија нивното ненасилство”). Оттука, “ненасилен”.

Ненасилна борба: Водење на конфликт со силни облици на ненасилно дејствување посебно против одлучни и моќни противници кои одговараат со репресија и други противмерки.

Ненасилно дејство: Техника на водење протест, отпор и интервенција без насилство преку (а) дејства на избегнување, т.е. учесниците избегнуваат да го прават она што обично го прават, кое по обичај се очекува да го прават, или се бара според

законот и регулативата да го прават; или (б) дејства на извршување, т.е. учесниците извршуваат дејства кои обично не ги прават и по обичај не се очекува тоа да го прават или се забранети да се извршуваат со закон или со регулатива или (в) комбинација на обете. Техниките вклучуваат бројност од специфични методи кои се групирани во три главни класи: ненасилен протест и убедување, несоработка и ненасилна интервенција.

Ненасилна интервенција: Директно мешање во ситуацијата со ненасилни средства за разлика од симболични протести и несоработка. Интервенцијата најчесто е физичка (како со седење), но може да биде психолошка, општествена, економска или политичка.

Ненасилно оружје: Специфични методи на ненасилно дејствување, а исто така се нарекува и граѓанско оружје.

Ненасилен отпор: Ненасилно дејствување кое во голем дел се раководи преку методи на несоработка, какви што се различните облици на штрајк, економски бојкот и политичка несоработка. На таков начин главно вклучува одбивање да се извршат некои акти и во општ случај е реакција на дејствата или политиката на противниците.

Ненасилен протест и убедување: Голема класа на методи на ненасилно дејствување кои се широко симболични чинови на мирољубиво противење или на обид за убедување (како марширање или блокирање). Овие дејства се простираат подалеку од вербалните изразувања на мислење, но не ја надминуваат несоработката (како штрајкот) и ненасилната интервенција (како седењето).

Ненасилна секавична несоработка: Стратегија на масовна и силна несоработка и опирање против инвазија или пуч со цел да се создаде брза победа преку граѓански заснована одбрана. Ова стратегија вклучува краткорочна кампања на тотален отпор со масовна несоработка и пркосење од страна на сите делови на населението и тежнее кон комплетно одбивање на секаква соработка со силите на узурпаторот и нивните мерки.

Оваа стратегија е спротивна на селективниот отпор и се препорачува да се примени непосредно по напад или по долга борба во која беа употребени други стратегии и кога во таква ситуација е очигледно дека има потреба од главен удар за конечна победа.

Несоработка: Дејства на намерно ограничување, прекин или повлекување на општествената, економска или политичка соработка (или на комбинација од овие) на неподдржувано лице, дејство, институција или режим. Различни сектори на општеството можат да употребат несоработка, создавајќи неколку подкатегории, како што се административната несоработка, економската несоработка, судската несоработка, општествената несоработка и политичката несоработка.

Општ отпор: Ставови и облици на дејствување во граѓански заснованата одбрана кои се утврдени со однапред зацртани смерници за отпор во предодредени точки од страна на сите релевантни поединци и групи. Во случај на потреба од одбрана оваа акција може да се примени од страна на сите кои се погодени без посебни наредби од официјални лица или водечки групи.

Организиран отпор: Ненасилни дејства на отпор кои се водат со издавање на посебни наредби од организација на отпорот или кои бараат претходно планирање и групни подготовки за нивно извршување. Во анализата на граѓански заснованата одбрана, организираниот отпор му е спротиставен на “општиот отпор” и на “спонтаниот отпор”.

Политички цин-цин: Посебен процес за време на ненасилната борба во кој противничките насилни удари всушност политички го извадуваат противникот од рамнотежа бидејќи тие насилни удари не наидуваат ниту на насилен отпор ниту на предавање. Резултат на асиметричниот конфликт може да биде голем пресврт во односите на силите во полза на групата која спроведува ненасилна борба. Репресијата на противникот кога ќе се судри со дисциплината, солидарноста и опстојателноста на ненасилните предизвикувачи ги става противниците во најлошо можно светло. Предизвикани промени во мислењето кои се

свртени против противникот и се во полза на ненасилните активисти имаат голема веројатност да се јават меѓу трети странки, во општите групи кои се против овие насилства и дури кај вообичаените подржувачи на противникот. Овие пресврти во мислењето тогаш можат да доведат до повлекување на поддршката на противникот и исто така да ја зголемат активната поддршка на ненасилната група. Овие пресврти прават промени, некогаш драматични, и тоа како во поглед на апсолутната моќ на двете страни така и во односите на нивните релативни сили.

Пренаоружување: Тоа е процес на промена од воено наоружување или одбранбен систем кон граѓански заснована одбрана. Поинаквото наоружување (пренаоружувањето) секогаш ги опфаќа заменувањето на едно средство за обезбедување одбрана со друго и не е проста редукција или напуштање на воениот капацитет, како во случај на разоружувањето.

Прилагодување: Механизам на промена во ненасилното дејствување во кој противниците се одлучуваат, додека сè уште имаат избор, да им удоволат на одредени барања на ненасилните активисти, иако самите противници не ги промениле нивните погледи ниту пак се ненасилно притиснати. Прилагодувањето може да е последица на влијание кое ако продолжи може да доведе до ненасилно свртување, ненасилна принуда или распад на противничката група.

Принципиелно ненасилство: Еден од неколкуте вида верувања кои вклучуваат отфрлање на насилството врз основа на морални, верски или политички принципи. Придржувањето на кои било од нив често не е вообичаено меѓу лицата кои ја користат ненасилната борба.

Принудување: Присилување или превенција на промени против волјата на противникот. Способноста на противникот да дејствува ефикасно може да му се одземе како резултат на неадекватноста на неговите сопствени сили, како на пример со бунт во редовите на неговата војска, или со преовладувачката сила на оние кои дејствуваат против неа, како на пример со несоработка која го парализира системот на противникот.

Распаѓање: Механизам на промена со кој противникот не само што е притиснат туку неговиот владин систем се распаѓа или делумно пропаѓа. Изворите на моќ се поместуваат до крајна точка за да се распадат системот на противникот и неговата владата.

Свртување: Промена на гледиштето од страна на противникот против кого се водат ненасилни дејства така што тој да ги прифати целите на ненасилната група. Ова е еден од четирите механизми на промена во ненасилното дејствување.

Селективен отпор: Стратегија на граѓански заснованата одбрана во која отпорот е усредоточен на некои витални општествени, економски или политички точки или проблеми или на нивна комбинација, поради нивната клучна улога во одржувањето на севкупниот општествен и политички систем надвор од контролата на узурпаторот. Тоа се нарекува исто така “ненасилна позициона борба” и “отпор во клучните точки”.

Целосна несоработка: Предложена стратегија за граѓански заснована одбрана која вклучува одбивање на секаква соработка со узурпаторите - политичка, економска и општествена.

ЗА АВТОРОТ

Џин Шарп (**Gene Sharp**) е визитинг професор при Институцијата Алберт Ајнштајн и е член на Програмата за ненасилни средства на Харвардскиот универзитетски центар за надворешни работи. Тој се стекна со диплома и магистратура на Државниот универзитет во Охајо, со докторат во политичка теорија на Универзитетот во Оксфорд. Како професор на политички науки на Универзитетот во Масачусетс во Дартмаунт (во пензија), тој исто така држеше настава на Универзитетот во Осло, на Масачусетс универзитетот во Бостон и во разни други институции. Во неговите книги се вклучуваат Политиките на ненасилна акција, Општествената сила и политичката слобода, Ганди како политички стратег, Да се направи Европа неосвојлива, и Граѓански заснована одбрана: постмилитарен систем на наоружување. Предавач е на меѓународен план, неговите написи се излезени на 18 јазици.

ИНСТИТУЦИЈА АЛБЕРТ АЈНШТАЈН ПОСТАВКИ НА МИСИЈАТА

Мисија на Институцијата Алберт Ајнштајн е ширење на сознанијата и употребата на ненасилните средства со цел да се унапредат групните интереси во конфликтите ширум по светот. Ненасилните средства се ненасилни облици на борба чија цел е да ги подријат општествените, економските, политичките и воените сили на противникот преку задржување или повлекување на изворите на поддршка на противникот.

Во следните пет години оваа мисија ќе се води во три насоки: прво, преку стимулирање научен приод кон ненасилните средства, собирање на информации и анализа од квалифицирани истражувачи; второ, преку ширење на резултатите од овие истражувања во книги, монографии, написи и други јавни медиуми и форуми; и трето, преку интеракција со носителите на постојните конфликти со цел со нив практично да се сподели применливоста на ненасилните средства во нивната специфична ситуација. Таквите консултации можат да ги вклучат двете страни во конфликтот, или само страната за која е поверојатно дека е во состојба да го спречи насилството и да ја поддржи слободата, правдата и мирот.

Додека другите организации се свртени кон решавање конфликти или кон проучување на мирот, Институцијата во прв план го има проучувањето на стратегијата на ненасилните средства како инструмент на конфликтот. Овој приод е ослободен од верски, идеолошки и етички императиви. Тоа институцијата ја прави единствена и неопходна во денешниот свет. Значајните политички и економски добивки стекнати преку ненасилните средства во последните години создадоа посебна можност Институцијата натаму да ги зголемува зачестеноста и опфатот на ненасилните средства во идните конфликти.

Во унапредувањето на овие мисии, Институцијата планира да стане центар на една меѓународна мрежа на истражувачи, водачи, аналитичари на политиката и граѓани заинтересирани за алтернативите на насилството. Таа конечно има намера да заснова и да води научен пристап кон начините за постигнување успех преку ненасилни движења и кон поефикасни облици кои можат да понудат реалистични политички опции наместо насилство и војна. Институцијата исто така ќе настојува да го обучува светот за овие техники, за да можат тие да бидат употребени поефикасно во потешките конфликтни ситуации.

Џин Шарп:
САМОСТОЈНА ОДБРАНА
без банкротство или војна

За издавачот Union Trade
Директор: Бранко Радојчиќ

Лектор:
Димка Митева

Компјутерска подготовка, коректура и
техничко уредување:
Лазар Шкариќ

Печатено во Печатницата АД "Напредок" - Тетово

CIP - Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека
"Климент Охридски", Скопје

335.02 (47+57); 355.02 (4-191.2-11); 355.45 (47+57); 355.45 (4-191.2-11)

ШАРП, Џин

Самостојна одбрана без банкротство или војна: разгледувања за Балтикот.
Источна Централна Европа и членките на Заедницата на Независни Држави /
Џин Шарп со помош на Брус Џенкинс; превел од англиски Лазар Шкариќ -
(Скопје): Union Trade, 1994. - 85, (1) стр.: 20 см. - (Библиотека Мир)

Превод на делото: Self-reliant defense / by Gene Sharp. - За авторот: стр. (86).
ISBN 9989-689-00-8.
ISBN 1-880813-05-X

1. ЏЕНКИНС, Брус а) Одбранбена политика - Бивши Советски републики б)
Одбранбена политика - Централна Европа, источна в) Бивши Советски
републики - Национална одбрана г) Централна Европа, источна - Национална
одбрана.

Според Мислењето на Министерството за култура број 21-6401/2 од 22. 12 1994
за книгата Самостојна одбрана се плаќа повластена даночна стапка.

Тираж: 500
1994